

Чи можливий українсько-польський історичний діалог?

Фото із сайту телеканалу UA: Перший

Про це та про інші питання, що стосувалися роботи Українсько-польського форуму істориків (УПФІ) ми розпитали в Олександра ЗІНЧЕНКА – головного натхненника та організатора цього заходу. УПФІ був утворений за ініціативи інститутів національної пам'яті обох країн у 2015 році. До його складу увійшли українська і польська групи, по 6 людей у кожній. На засіданнях Форуму піднімалися питання складної спільної історії 1939–1947 років. Перша зустріч відбулась у Києві на початку листопада 2015 року, остання (п'ята) – наприкінці жовтня 2017 року в Черкасах.

Чому виникла ідея відновити українсько-польський історичний діалог у вигляді форуму істориків?

Насправді я хотів би уточнити, що це було не відновлення, а створення нової структури. Українським і польським історикам потрібен був регулярний майданчик для діалогу. На той час семінари «Польща-Україна: важкі питання» давно припинили роботу. Науковці з обох країн обговорювали складні теми спільної історії XX століття переважно окремо. Тож виникла необхідність перевести таке обговорення в новий формат. Після Євромайдану з'явилася ідея гарної справи – відновити діалог істориків, або точніше – створити новий майданчик для нього. Не буду приховувати – певні можливості давало те, що після виходу моєї книжки «Година папуги. Українські сторінки Катині» та запуску на сайті видання «Історична правда» рубрики «Волинь», з польськими колегами з Інституту національної пам'яті у нас сформувалися довірливі стосунки.

Чому попередні спроби налагодити діалог між польськими й українськими істориками виявилися невдалими?

Не було довіри. Але за рахунок нового імпульсу після Майдану ідею платформи для діалогу можна було спробувати реалізувати. Після Революції Гідності можна говорити про появу розуміння щодо відновлення розмов на новому рівні з обох сторін.

То що ж передувало створенню Українсько-польського форуму істориків?

Спершу відбулося переформатування самого Українського інституту національної пам'яті (УІНП) навесні 2014 року. 25 квітня Кабінет Міністрів України номінував мене на посаду заступника директора УІНП. А ось офіційне призначення відбулося дещо пізніше. Така «пауза» дала можливість для маневру в переговорах із польською стороною. По суті, маючи напівформальний статус емісара, можна було менше остерігатися ризиків у випадку, якби перемовини ви-

явилися недостатньо результативними. Ми тоді трохи «дмухали на холодне».

Отже, уже навесні 2014 року відбувся напів-приватний візит до польського Інституту національної пам'яті: я виступив із лекцією за книгою «Година папуги» і зустрівся з тодішнім головою польського ІНП Лукашем Камінським – моїм добрим приятелем, директором Офісу публічної освіти Анджеєм Завістовським, тодішнім головою Ради ІНП Гжегожем Мотикою та іншими колегами. Під час зустрічі ми обговорили можливості співпраці. Визначили, що потрібен майданчик для перезавантаження, на якому можна з'ясувати – які документи, що стосуються складних питань українсько-польської історії XX століття, відомі кожній зі сторін, а які – ні. Було розуміння, що головна проблема – відсутність знань українців і поляків про історію своїх сусідів. Тому на цьому напрямі потрібно було інтенсифікувати співпрацю, яка передбачала би не тільки діалог істориків, але й інші спільні заходи, спрямовані на більш широкую аудиторію. Вже тоді ми говорили про те, аби організувати в українських музеях показ виставки «Знищення польських еліт. Катинь-Акція АБ». Також в той час стало зрозуміло, що українцям є чому повчитися у польських колег. Тоді ж ми домовилися про низку навчальних поїздок, під час яких вони ділилися би досвідом роботи у сфері формування національної пам'яті. З польського боку було величезне зацікавлення у співпраці в архівній сфері.

Але залишалася проблема з тим, що деякі польські політики та медіа вже певний час вели кампанію з дискредитації Володимира В'ятровича, якого український уряд тоді призначив керівником УІНП. Дослівно ця теза звучала так: «В'ятрович заперечує злочини українських націоналістів проти поляків». Це, звісно, неправда. Але громадська думка сусідньої країни сформувалася не на користь нового директора УІНП.

Це створювало проблему для голови Інституту національної пам'яті Польщі: ми мали знайти такий формат зустрічі двох керівників інституцій, щоби вона не мала негативних політичних наслідків як для польських колег, так і для нас самих.

А для того, щоб запустити роботу Українсько-польського форуму істориків, треба було, аби голови обох інститутів національної пам'яті зустрілись особисто і щоб це не викликало негативної реакції польського суспільства. Адже для багатьох у Польщі особиста зустріч голови ІНП із «бандерівцем» В'ятровичем була абсолютно неприйнятною.

Знайти такий формат зустрічі, який польським політикам було би складно критикувати, коштувало неймовірних зусиль. Тому її краще було проводити у Києві, а не у Варшаві.

Рішення знайшли – розмова відбулася перед відкриттям виставки «Знищення польських еліт. Катинь-Акція АБ», присвяченої 75-м роковинам тих трагічних подій, і пройшла вона у найкращому з можливих музейних просторів: головному холі Національного музею історії України.

Виставку мали відкривати голови обох інститутів національної пам'яті. І це виявився дійсно вдалий майданчик. Ніхто б у Польщі не засудив візит Лукаша Камінського, метою якого було вшанування пам'яті вбитих під час Катинського злочину.

«Культурна близькість дуже швидко обернулася проти поляків і українців»

ІГОР ІСАЄВ,
головний редактор
порталу PROstir.pl

За останнє десятиліття кількість злочинів на ґрунті ненависті в Польщі зросла на понад 3500 відсотків (!). Ця цифра вражає і водночас змушує задуматися, чому і як цей процес відбувається. Відповіді на питання шукає у своїй останній книжці Пйотр Немчик, поліцейський аналітик і один із творців спецслужб демократичної Польщі.

У якій країні ми живемо? Що таке злочини на ґрунті ненависті в сучасному світі? Чим відрізняються та в чому подібні такі злочини в Польщі, Великобританії, Німеччині, Франції та США? Саме на ці питання шукає відповідь автор у книжці «Погорда. Чому в Польщі зростає кількість злочинів на ґрунті ненависті?».

Пйотр Немчик не називає свою книжку «ненависть», тільки «погорда». Він пояснює, що презирство — це найгірша з людських рис, вона досить часто спрямована на випадкових людей лише тому, що вони іншого походження або мають відмінні погляди.

Присвячуючи свою роботу Павелові Адамовичу і Пйотрові Шенсному, котрі загинули саме через погорду, — Немчик скрупульозно аналізує поліцейську статистику останнього десятиліття. Використовуючи свій аналітичний досвід, він намагається зрозуміти, які глобальні процеси криються за сухими цифрами.

«Якщо не брати до уваги пропагандистського результату, яким було прийняття антитерористичного законодавства у 2016 році, — зазначає Немчик, — уряд [Польщі] серйозно не займається цією проблемою. Навпаки, дії відповідних служб нагадують класичне „замітання справи під килим“. Замість

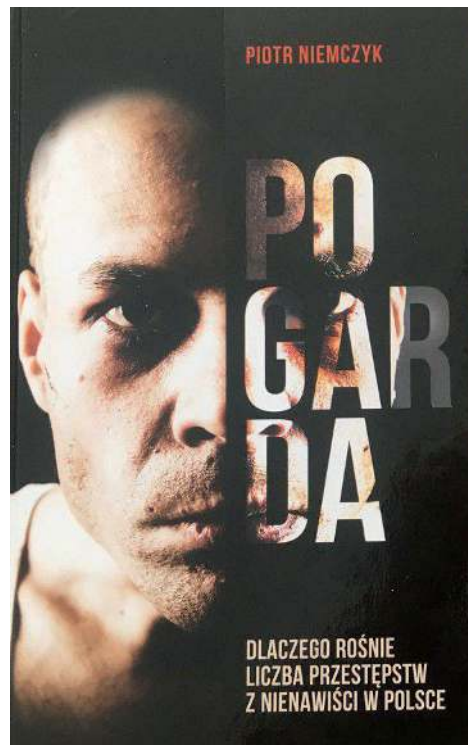
того, щоб розпочати широкомасштабне дослідження явища, статистика приховується».

Аналізуючи дані міжнародних структур, зокрема Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), автор наголошує, що найбільше злочинів на ґрунті ненависті у світі зафіксовано у Великобританії; так само виразно ця проблема зростає в Угорщині і США. Що цікаво, до 2016 року здавалося, що особливо чутливою до таких злочинів може бути Франція, з точки зору терористичної загрози та жорстокості злочинів. Проте завдяки діям уряду і програмам ресоціалізації ув'язнених зростання агресії вдалося зупинити. Водночас там, де уряди нехтують проблемою, показники виразно йдуть угору — це стосується передусім Італії, Німеччини і Польщі. Немчик наголошує, що за Одрою дуже сильно зростає правий і лівий екстремізм, а уряд надає неповну статистику злочинів. У всіх аналізованих державах спостерігається однакове явище: систематично знижується число «традиційних» злочинів, типу пограбувань і нападів з метою наживи, у той же час зростає кількість атак на ґрунті ненависті (наприклад, виврати гаманець не через кількість грошей у ньому, а через те, що його власник був темношкірим). І все це часто відбувається на тлі величезних емоцій у політичному процесі (Трамп, Орбан, «Брекзит» тощо).

У випадку Польщі автор аналізує загрози всеохоплююче — від терористичної (котра зростає, хоча зовсім не з боку мігрантів, а з боку польських «псевдопатріотичних» організацій) до знущання з жінок і дітей, осіб з інвалідністю, тварин, і навіть контролерів громадського транспорту чи велосипедистів.

Цікавим є розділ, що стосується злочинів проти церкви, зокрема римсько-католицької. Парадоксально, але попри те, що польський уряд має знаряддя (охорона релігійних почуттів у кримінальному кодексі) та політичну волю до переслідування за ці злочини (чого немає у випадку злочинів проти іноземців чи нацменшин) — навіть тут агресія ви-

ходить з-під контролю, передусім через загальну напруженість у суспільстві. «Може здаватися, що охорона віруючих людей в останні роки є пріоритетом уряду, однак на практиці все зовсім інакше», — вказує Немчик. Союз «Церкви і трону», надуживання релігійної символіки під час політичних заходів б'є в саму церкву і викликає глибоку травму навіть серед самих віруючих: в останні роки в інтернеті церква стала об'єктом багатьох ворожих коментарів. В першій половині 2019 року щодня в інтерне-

PIOTR NIEMCZYK. POGARDA. DLACZEGO ROŚNIE LICZBA PRZESTĘPSTW Z NIENAWIŚCI W POLSCE, KRAKÓW 2019, 384 S.

ті писалося 2-3 тисячі коментарів про церкву, переважно негативних. Після виходу документального фільму братів Секельських про педофілію в церкві їхня кількість стрімко зросла: щодня писалося до 10 тисяч коментарів, які побачили 10 мільйонів людей! Також негатив проти священників різко зростає під час передвиборчих кампаній.

Окремий розділ книги автор присвячує злочинам проти українців, у якому наводить розлогі фрагменти коментаря голови Об'єднання українців у Польщі Петра Тими. «Українці, після арабів, сьогодні є другою за антипопулярністю національною групою в Польщі», — наголошує Немчик та ставить запитання: як до цього дійшло, якщо ще кілька років тому поляки з симпатією дивилися на київський Майдан і вболівали за українську демократію?

Симпатія була присутня недовго, у 2015 році, коли рушила велика хвиля української трудової міграції до Польщі. «Тоді українців протиставляли іммігрантам з Близького Сходу, стверджувалося, що вони теж біженці, проте культурно подібні до нас. Однак дуже швидко ця близькість обернулася проти них».

Автор наголошує, що історична проблематика все більше домінує у ставленні сьогоденних поляків до українців. Це досить добре видно у символічній агресії проти українців (нищення пам'ятників), а також у реальних нападах, як-от атака на процесію в Перемишлі у 2016 році. Автор, досліджуючи тренди в інтернеті і особливо в соціальних мережах, посилюється на коментарі Петра Тими, показує, що ворожість поляків і українців стимулювалася свідомо: «Це можна досить чітко прослідкувати за коментарями, що містять слово „бандерівець“, сильно оціночним, використовуваним людьми з антиукраїнськими поглядами».

Ненависть проти українців у Польщі автор вписує у загальнопольський і загальносвітовий контекст, мабуть, вперше так широко і вміло. «Якщо громадяни демократичних суспільств не почнуть негайно протидіяти цьому тренду, то в майбутньому собі, своїм дітям і онукам ми підкладемо таку бомбу, котра буде зроблена не з семтексу чи C-4, а з презирства. Однак ця бомба нищитиме так само, як зроблена з вибухової суміші», — остерігає автор. ■

Igor ICAEW

ПОДІЇ

Відкрито читацький сезон – 2020!

9 січня стартував новий цикл зустрічей Літературного клубу «Посусідськи», котрий уже майже три роки функціонує при Українському домі у Варшаві.

білоруської ноблістки Світлани Алексієвич «Час second-hand (кінець червоної людини)» й «Чорнобиль: хроніка майбутнього», а також книжка відомого американського історика й письменника Тімоті Снайдера «Червоний князь», котра розповідає про незвичайну особистість в історії українського народу — Василя Вишиваного.

Протягом останнього року учасники літклубу двічі взяли участь у програмі «Почитальні» на Радіо ТОК ФМ, де разом із ведучими, обговорювали книжки Сергія Жадана «Інтернат» (котра увійшла у топ-двадцятку книжок до обов'язкового прочитання у 21 столітті за версією польських інтелектуалів), Петра Яценка «Львівська сага» та Світлани Алексієвич «Чорнобиль: хроніка майбутнього». Варто також додати, що учасникам клубу вдалося не лише провести цікаві дискусії про книжки, а й

зустрітись з багатьма їхніми авторами — Вітольдом Шабловським, Ізою Хруслінською, Юрієм Андруховичем, Андрієм Любою, Артемом Чапаєм, Сергієм Жаданом, Пйотром Погожельським, Петром Тимою, Іваном Байдаком, Любою Якимчук, Евою Сулек, Олегом Шинкаренком, Богданом Задурою, Яцеком Денелем та багатьма іншими.

Не менш амбітними є плани літклубу у новому році, котрий розпочався з книжки польської репортажистки Еви Вінницької «Angole», що розповідає про життя польської еміграції у Великій Британії. Описані авторкою історії насувають багато паралелей між емігрантським досвідом українців у Польщі й поляків у Сполученому Королівстві.

Важливим елементом дискусій у літклубі є власне участь у ній поляків й представників інших країн, котрі

тимчасово чи постійно проживають у Польщі. Такі обговорення не лише дозволяють розширити горизонти, а й краще зрозуміти один одного. Нагадаємо, що створення польсько-українського літературного клубу мало на меті покращення діалогу між поляками й українцями, стосунки яких погіршуються з року на рік. Суперечки на тлі різного ставлення до спільної історії й нерозуміння один одного свідчать про необхідність докладати більше зусиль у пошуках взаєморозуміння.

Література є чи не найбільш приємним і дієвим інструментом налагодження діалогу у часи, коли інтернет заливають не лише неперевірені й факти, а й ненависть та ворожнеча, котра щоразу частіше перероджується у фізичну агресію в реальному житті. До Українського дому у Варшаві все частіше навідуються поляки, котрі хочуть особисто познайомитись з українцями й дізнатись про їхнє життя, так би мовити, з перших рук, а не з чуток, міфів чи інтернету. Саме тому живе спілкування, зустрічі й читання книжок видаються сьогодні важливими як ніколи.

Впродовж цього часу учасники клубу прочитали багато важливих для польсько-українського порозуміння книжок, зокрема «Прийде Мордор і нас з'їсть» Земовіта Щерека, «Кулемети й вишні. Історія про добрих людей з Волині» Вітольда Шабловського, «Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота» Ярослава Грицака, «Сироп з полину. Вигнані з операції „Вісла“ Павела Смоленського. Не оминули й увагою таких важливих українських письменників як Сергій Жадан, Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Юрій Винничук, Таня Малиарчук, переклади яких вже з'явилися польською мовою, а також польських репортажистів, котрі зокрема займаються Україною: Катажина Квятковська-Москалевич, Павел Пеньонжек, Пйотр Погожельський, Іза Хруслінська та багато інших. На обговорення клубу потрапили книжки

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

У Варшаві відбудеться літературний захід, присвячений темам кордонів, біженства та міграції

24 січня о 20 годині у варшавському кафе «Stół Powszechny» (вул. Яна Замојського 20) відбудеться слем, присвячений темам кордонів, біженців та міграції. Слем — це поетичний захід, під час якого автори змагаються в артистичному читанні своїх творів.

Участь може взяти кожен, незалежно від того, чи пише вірші, чи прозу. Авторів запрошують презентувати тексти, що мають на меті протистояти дискримінації, порушують питання черг на кордонах чи в Управлінні у справах іноземців. Організатори зазначають, що хочуть почути про власний досвід письменників і поетів.

Зареєструватись для виступу можна, написавши листа на електронну адресу gromadka@riseup.net, або ж на місці перед початком заходу.

Кожен учасник матиме на виступ 3 хвилини. Тексти, які декламуватимуться у турнірі, повинні бути оригінальними та власними. У півфіналі автори матимуть вже 3,5 хвилини, у фіналі — 4. Тож усім радять підготувати три тексти. Вони можуть бути будь-якою мовою. Переможці отримають нагороди, а хто виграє — вирішить публіка.

«Подарунок на Різдво» на перемиському Засянні

Святковий концерт під такою назвою відбудеться у Перемишлі 19 січня. У святині отців василіян на Засянні можна буде почути квартет бандуристок «Львів'янки» та скрипаля Львівської національної філармонії Андрія Кушніра. У програмі музикантів з України — колядки, шедрівки та відомі класичні твори. Початок концерту — о 18:00. Квитки коштують 20 злотих, для студентів та школярів вхід безкоштовний.

Благодійний концерт колядок у Варшаві

Вокальна студія «Мальва» та Український дім у Варшаві (вул. Заменгофа 1) запрошують на благодійний різдвяний концерт колядок «Від дітей для дітей». Він відбудеться 19 січня о 15.00. На заході звучатимуть колядки польською та українською мовами. Спеціальними гостями святкового вечора будуть музиканти Оксана та Віктор Река. Ведуча концерту — Уляна Воробець.

Вхід на концерт — безкоштовний, під час нього також відбудеться збір коштів для Тернопільської міської дитячої комунальної лікарні, де перебувають діти з онкологічними захворюваннями. Більше інформації можна знайти на Facebook-сторінці (Charytatywny Koncert Kolęd / Благодійний концерт колядок).

Концерт коляд у Старгарді

На 17 січня у греко-католицькому храмі у Старгарді також запланований концерт коляд. Традиційні твори у новому аранжуванні виконає музичний ансамбль греко-католицької семінарії з Києва «Мета Ноя». Початок концерту — о 18:00 за адресою: вул. Млинська 36. Співорганізатором заходу є старгардський гурток Об'єднання українців у Польщі.

Презентація виставки «Українські церкви на Лемківщині» у Перемишлі

12 січня у Народному домі в Перемишлі пройшла презентація виставки «Українські церкви на Лемківщині». Її автором є Олександр Хиляк — архітектор, багаторічний викладач факультету архітектури Варшавської політехніки.

Пан Олександр народився в Криничі. Його дід Євген був греко-католицьким священиком, а інший дідусь — Корнель Копистянський — парохом у Зиндранові. Це одна з причин, чому лемківські святині завжди зачаровували Олександра. Свої малюнки церков він презентував на виставках у Канаді та США.

Раніше колекцію також показували у Новиці, Горлицях та у Криничі.

Українці долучилися до збору коштів на лікування дітей

12 січня у Польщі пройшов 28-й фінал «Великого оркестру святкової допомоги» або ж ВОСД (Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy – WOŚP). Гроші збирали для дитячої інтервенційної медицини. До акції долучилися також учні шкіл меншини, українські та лемківські виконавці, український посол.

Кожне польське місто проводило збір коштів у власний, оригінальний спосіб. Упродовж усього дня 12 січня відбувалися забіги, мистецькі акції та аукціони. Посол України у Польщі Андрій Дешиця запросив усіх охочих на спільний тренінг та ланч. Також серед цьогорічних волонтерів, які збирали гроші на ВОСД, були шестеро учнів Комплексу шкіл з українською мовою навчання ім. Лесі Українки у Бартошицях (на фото). У багатьох містах відбувалися також благодійні концерти. Як і в попередні роки, серед виконавців були українські та лемківські музиканти з Польщі. Так, українці заграли для «Великого оркестру святкової допомоги» у Лондоні у Великій Британії (польсько-український гурт «Еней»), Missisaga у Канаді (українська фольк-рок команда «The Ukrainian Folk»), Мислениці (лемківсько-польський колектив «Лемон») та Олеську (українсько-польський фольк-рок гурт «Горпина»).

Фото з фейсбук-сторінки Школи з українською мовою навчання ім. Лесі Українки у Бартошицях

ВОСД щороку проводить яскраві карнавальні дійства, під час яких збирають гроші на благодійні цілі. Символ ініціативи — червоне серце. Наклейку з таким символом отримує кожен, хто пожертвував гроші на акцію. Волонтерів, які збирають кошти, можна зустріти не лише на вулицях польських міст, а й за кордоном — у Великобританії, США, Канаді та навіть Китаї.

За роки діяльності фонд закупив для польських лікарень обладнання на суму понад 900 мільйонів злотих. Варто згадати, що ідею «Великого оркестру» підхопили і в Україні — у 2006 році там створили Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до Серця». Він понад десять років також збирає гроші на закупівлю медичного обладнання, яке рятує життя дітей. Завдяки співпраці польського та українського фондів 7 березня 2014 року у Варшаві відбувся концерт, на якому виступили польські рок-зірки. Це був підсумковий захід 22-го фіналу «Великого оркестру святкової допомоги», під час якого волонтери збирали кошти для українців, що отримали поранення на Майдані та лікувалися у лікарні в місті Познань.

З колядою на Лемківщині

11-12 січня гурток Об'єднання лемків у Кракові організував колядування на Лемківщині. Його учасники цього року відвідали кілька сіл — Тиляву і Зиндранову на Лемківщині та Бехерів у Словаччині. Такий захід відбувся уже в'яте. Люди традиційно раділи відвідинам колядників. Як і в попередні роки, зібрані кошти передали на благодійність.

У Білостоці пройшов «Вечір колядок»

Фото Людмили Лабович

11 січня в Центрі громадської активності відбувся «Вечір колядок», організований Білостоцьким відділом Союзу українців Підляшшя.

Як зауважили організатори, це був найбільший такий захід у Білостоці: поколядувати та послухати українські різдвяні пісні прийшли понад двісті людей. Традиційно з колядками, шедрівками та святковими побажаннями виступили діти з пунктів навчання української мови — і дошкільнята, і школярі.

Різдвяні пісні прозвучали й у виконанні дещо старших співаків, перш за все — господарів заходу: фольклорного колективу «Добриня» з Білостока та молодіжного хору з Гайнівки. Колектив «Чорнобривці» з Гоші в Україні, який приїхав з гастролями на Підляшшя, показав вертеп. А наприкінці свята з автентичними старовинними колядками з Лемківщини, Бойківщини і Надсяння перед білостоцькою публікою виступив ансамбль «Видимо» із Сянока. (Людмила Лабович)

У Польщі відкрили Книгу скорботи у зв'язку із катастрофою українського літака в Ірані

Після авіакатастрофи літака Boeing-737 авіакомпанії «Міжнародні Авіалінії України», у якій загинули 176 людей, у Польщі відкрили Книгу скорботи. Туди 9 та 10 січня кожен охочий міг вписати слова співчуття та підтримки: зробити це можна було у Посольстві України у Варшаві та Генеральному консульстві у Кракові.

Трансляція Різдвяних свят

Польське телебачення (TVP) 7 січня протягом години транслювало події першого дня Різдвяних свят у Вроцлаві та Сімятичах на Підляшші. На сайті вроцлавського відділу телебачення TVP3 Wrocław можна подивитися відеозапис з літургії у греко-католицькій кафедрі у Вроцлаві. У свою чергу, на сайті білостоцького відділу телебачення TVP3 Białystok можна подивитися відеозапис з літургії у православній святині в Сімятичах.

Святкові вітання від президента та прем'єр-міністра Польщі

З нагоди Святвечора 6 січня президент Польщі Анджей Дуда привітав християн православної, греко-католицької та інших східних церков з Різдвом Христовим.

«Хочу побажати вам усього найкращого, щастя і миру. Хай цей винятковий день наповнить ваші серця радістю і стане нагодою для затишних зустрічей у гроні найближчих. Бажаю, щоби прожите Різдво було моментом внутрішньої зосередженості, коли, ділячись хлібом, ми зміцнюємо переконання у перемозі добра та надії, а традиційні звичаї та різдвяні обряди показують красу та багатство польської культури.

Хай цілий рік освітлює своїм сяйвом вишукана зоря, яка допомагає долати усі труднощі. Хай вона осяє всі дії, які йдуть на користь ваших сімей, локальної спільноти та всієї Польської Республіки», — читаємо у вітальному листі від президента Анджея Дуди до християн східного обряду, опублікованому на президентському сайті.

Православних, греко-католиків, старообрядців та вірян східних церков, які проживають у Польщі, привітав також прем'єр-міністр Матеуш Моравецький. Голова польського уряду наголосив, що Різдво є святом усіх християн.

«Бажаю, щоби Новий рік приніс вам всім і вашій Батьківщині, а також усьому світу взаєморозуміння і повагу. Шукаймо те, що нас об'єднує і буде наше спільне добро», — сказав Матеуш Моравецький у відеопривітанні, яке можна побачити на twitter-сторінці його канцелярії.

Українець став переможцем найбільшого польського шахового турніру

Українець Петро Голубка став переможцем XXX Міжнародного шахового турніру «CRACOVIA 2019», що відбувся у польському Кракові. Про це повідомляє портал «Українські шахи».

Петро Голубка набрав 7 очок у 9 партіях і розділив таким чином 1 місце з поляком Шимоном Гумуляжем. Водночас українець має звання Міжнародного майстра і краший додатковий коефіцієнт, що дозволило йому одноосібно посісти перше місце.

У турнірі «А» брали участь ще 8 представників України.

Згідно з рейтингом учасників, XXX Міжнародний шаховий фестиваль «CRACOVIA 2019» став наймасштабнішим шаховим турніром у Польщі. У турнірі «Б» виграв також українець — Артем Луцько.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**

Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

З'їзд Об'єднання українців у Польщі: про що говорили

Плани на 2020 рік і далі, обрання нового голови та співпраця з українськими громадянами – ці питання обговорили на грудневому засіданні Головна рада Об'єднання українців у Польщі (ОУП). Теперішній голова організації Петро Тима буде керувати нею до кінця березня. Вибори нового очільника мають відбутися під час з'їзду ОУП у червні.

30-річчя організації

Петро Тима підтвердив (уперше про це він заявив на липневому засіданні ради в Гіжицьку), що не буде повторно балотуватися на найближчих виборах.

— Зараз менш важливо, хто буде наступним головою, важливіше те, що треба нам знайти нову модель функціонування Об'єднання. Існує багато проблем. В тому числі проблема єдності організації. Новий очільник не стане панацеєю від усіх проблем. Відповідальність, яка покладається зараз на членів Головної управи, є надто великою. Нинішню схему роботи треба змінити, — переконаний Петро Тима. — Я не тікаю і допомагатиму, наскільки зможу.

Член Ельблонзького відділу ОУП Мирослав Притула зазначив, що, згідно зі статуту організації, після відходу Петра Тими треба обрати нового очільника. Учасники зборів ГР вирішили, що протягом двох місяців (квітень-червень) виконувати обов'язки голови ОУП буде секретар Об'єднання — Мирослав Купич.

Вибори нового керівника мають відбутися під час з'їзду ОУП, запланованого на початок червня 2020 року. Під час дискусії також з'явилася ідея внести зміни до статуту.

— Щораз менше членів нашої громади хоче долучатися до суспільної роботи організації. Зате є багато українців, які нещодавно приїхали до Польщі і хочуть з нами працювати. Аби залучити їх до управ, рад, гуртків та відділів, треба змінити статут, — зауважила Стефанія Лайкош.

Заплановано відзначити 30-річчя ОУП. Об'єднання українців у Польщі було створене у лютому 1990 року. Члени Головної ради постановили, що святкування відбудуться за участі представників інших меншинних організацій та організацій і осіб які підтримують Об'єднання. Також запланована конференція, де мають представити аналіз тридцятирічної діяльності організації. Для усіх цих заходів створять почесний комітет і планують зробити збір коштів.

Голова Щецінського відділу Об'єднання Іван Сирник зазначив, що у Старгарді, Тшеб'ятові та Щеціні заплановані ініціативи, що мають на меті вшанувати пам'ять українських активістів, які заслужені в роботі.

Членкині ГР ОУП (зліва): Любомира Тхір, Марія Туцька та Стефанія Яворницька.
Фото автора статті

— У Щеціні восени ми зробили стенд з фотографіями місцевих українських діячів, яких уже немає серед живих. Я заохочую долучитися до такої акції й інші відділи. Виявилось, що вона вимагає багато роботи, бо фотографії цих людей знайти дуже важко. Проте варто, аби зберегти пам'ять про них, — пояснив Іван Сирник.

Фінансові прогнози та проблеми

Члени Головної ради дискутували також про фінансові питання, в основному — розподіл коштів. З'явилася ідея, аби до підготовки звітів більше залучати членів гуртків та відділів, які реалізують проекти. Петро Тима нагадав, що діячам місцевих ланок Об'єднання можуть допомогти вишколи та інші навчальні ініціативи. Наразі такий захід проводив тільки Поморський відділ ОУП.

Дискусія щодо фінансів і розрахунку проектів виникла через те, що протягом кількох місяців в Об'єднанні немає бухгалтера. З огляду на обмежені кошти, зараз важко знайти людину, яка погодилася би працювати на зарплату, яку пропонує ОУП. Тому бухгалтерією, можливо, буде займатися зовнішній офіс.

Але це — не кінець цьогорічних фінансових викликів. Хоча грантодавець, тобто Міністерство внутрішніх справ і адміністрації, не зменшить фінансування національних меншин, вартість реалізації завдань зростає. Зо-

крема, дорожче для ОУП коштуватимуть видавничі проекти, у тому числі — тижневик «Наше слово». Навіть попри підвищення ціни газети, для видавця не залишається грошей від продажів, бо водночас зросли податки, вартість друку тощо.

Під час засідання члени ради проголосували за припинення функціонування мультимедійного порталу українців Польщі PROstir.pl. Від 2018 року грантодавець не надавав фінансування на цей проект. Зараз портал безкоштовно у формі блога веде редактор Ігор Ісаєв.

Голова Поморського відділу ОУП Єлизавета Кремінська звернула увагу, що проблемним стає розподіл коштів на реалізацію завдань для представників меншин і дітей з мігрантського середовища.

— Як ми знаємо, гроші, виділені на навчання українських дітей громадян Польщі, не можуть призначатися на роботу з учнями, чий батьки приїхали з України. Я не хочу розділяти цих дітей, хочу, щоб вони виростили разом, — пояснила вона.

Іван Сирник, у свою чергу, звернув увагу, що у Голеньові та Щеціні мігранти з України створили організації, які претендують на призначення на меншинні кошти. За його словами, проблемою є не те, що такі утворення з'являються, а те, що у їхніх статутах написано: організація має сприяти асиміляції з польським середовищем.

— Гроші для меншин мають допомагати зберігати українську ідентичність, а не протидіяти цьому, — сказав Іван Сирник.

Співпраця з державними інституціями

Андрій Комар з Перемишля нагадав про проект «Галицька сцена — наша спільна історія. Популяризація польської і української культури у співпраці Польського дому у Львові й Українського дому в Перемишлі». Ініціатива українців з Польщі та поляків з України мала отримати фінансування — 2 300 501 євро. Воно передбачає ремонт і перебудову будинків, що належать обом організаціям і в яких вони проводять заходи у Перемишлі та Львові, а також низку культурних ініціатив. Головним отримувачем став би фонд «Український дім» у Перемишлі. Перші кроки на шляху проведення «Галицької сцени» мали бути здійснені у 2018 році. Проте Міністерство фондів та регіональної політики, Департамент територіального співробітництва (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Współpracy Terytorialnej) досі не підписало договір, хоч документи отримало восени 2017 року.

— Тендери, реалізація вимагають часу. Ми ризикуємо опинитися у ситуації, коли не матимемо часу втілити його в життя, — заявив Андрій Комар. Проект має бути завершений у 2021 році. Вирішено звернутись офіційно з запитанням до міністерства, коли не буде позитивного рішення, розглядатимуться інші кроки, в тому на рівні Європейської комісії.

Обговорюючи плани роботи на 2020 рік, Петро Тима заохотив приєднатися до акції «Полум'я братерства», яку минулого року започаткували гарцери та пластуни з Польщі. 14 серпня у кількох десятках польських міст на могилах бійців Української Народної Республіки вони запалили символічний вогонь. Цьогоріч також плануються подібні заходи.

Голова Об'єднання нагадав також про розмови представників ОУП з чиновниками Інституту національної пам'яті Польщі щодо українських місць пам'яті. ІНП врешті-решт погодився провести розкопки у селі Терка (Ліський повіт Підкарпатського воєводства). Нагадаємо, нащадки жителів Терки, рідні яких були розстріляні та спалені 1946 року в одній із хат, майже двадцять років домагаються перенесення не похованих останків до спільної могили на цвинтарі у цьому селі. ■

Павло ЛОЗА

Продовження з 2 сторінки

Цього року програма літклубу буде не менш амбітною й насиченою, ніж у попередні роки. Зокрема, обговорюватимуться такі книжки як «Забуття» Тані Малярчук, присвячена неперсичній й важливій для українців і поляків постаті В'ячеслава Липинського — українського історика польського походження, філософа й засновника українського монархізму. Народившись поляком, Липинський обрав для себе українськість і присвятив усе своє життя служінню українській ідеї. Після кількох років очікування на польський переклад, роман Малярчук нарешті вийшов польською мовою у видавництві «Wartw». Не менш цікавим до обговорення є останній роман Юрія Андруховича «Коханці юстиції», котрий став книгою року BBC-2018 і теж нещодавно з'явився польською мовою у тому самому видавництві. Учасники літклубу не оминуть увагою й збірку оповідань Андрія Любки — лауреата премії імені Юрія Шевельова за досягнення

в галузі есеїстики. Його книжку «Кімната для печалі» у польському перекладі видали Warsztaty Kultury в Любліні. До цьогорічної програми клубу потрапила також книжка польської репортерки Еви Сулек «Хлопець з піаніно. Про мистецтво та війну в Україні», завдяки якій ми можемо дізнатись який вплив на сучасних українських митців мали протести на Майдані, анексія Криму Росією, війна у Донбасі, а також політика декомунізації. Обов'язковою до читання й обговорення будуть також есеї польської дослідниці, популяризаторки української літератури в Польщі, Олі Гнатюк, зібрані у книжці «Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність», де авторка прослідковує історію становлення української ідентичності за часів незалежності України. Не менш цікавим для обговорення є репортаж двох польських журналістів, лауреатів нагороди імені Ришарда Капусцінського за найкращий літературний репортаж Збігнева Парафіяновича та Міхала Потоцького «Вов-

ки живуть поза правом. В яку гру грав Янукович?», що представляє прихід до влади й падіння найганебнішого українського президента-диктатора Віктора Януковича, дії якого викликали опір у суспільстві й призвели до Революції Гідності. До програми клубу також увійшла книжка-розмова Ізи Хруслінської з відомим українським істориком Ярославом Грицаком, котра у свою чергу не так давно побачила світ українською мовою — «Розмови про Україну. З Ярославом Грицаком розмовляє Іза Хруслінська». Кілька книжок у програмі клубу будуть присвячені розпаду Радянського Союзу й подальшим долям посткомуністичних країн у перспективі польських і західних репортажистів: «Добраніч, пане Ленін» італійського подорожувальника Тіціано Терзані, «Нічого правдивого й усе можливе» британського журналіста Пітера Померанцева, «Біла гарячка» відомого польського репортера Яцека Гуго-Бадера, а також репортаж Христини Курчаб-Редліх «Головою об мур Кремля». Нагадаємо,

що усі зустрічі літклубу відбуваються польською мовою в Українському домі у Варшаві.

Хороші книжки — не лише чудовий привід поговорити про речі складні й важливі. Це також щеплення від пропаганди й потоків дезінформації, адже в людини, яка читає, формується відповідний смак, вразливість та імунітет до спроб затягнути її у фейкову реальність. Люди, які читають, набагато менше піддаються всьому роду маніпуляціям, їх не приваблюють прості відповіді на складні питання, вони готові докласти зусиль, аби бачити відтінки й розібратись у нюансах. Їх не цікавить перероблений продукт, вони шукають власні стежки до розуміння складних явищ. Як сказав нобелівський лауреат, найтяжчим злочином супроти книжок є не цензура чи спалення їх на вогнищі. Найгіршим злочином є їх нечитання. За злочин цей людина розпачується всім своїм життям. Якщо ж цей злочин робить народ, то він платить за це своєю історією. ■

Олександра ІВАНЮК

Фото з сайту president.gov.ua

Зеленський в Омані і збитий український літак

Незважаючи на свята, початок року в Україні не був спокійним. Пристрасті в суспільному і політичному житті вирували з двох причин: президент України Володимир Зеленський зненацька поїхав в Оман, а в Ірані збили український пасажирський літак.

Новий рік «народний» президент зустрічав «по-народному», у Гуті (Івано-Франківська область), але згодом з родиною вилетів в Оман, де його і помітили 5 січня. Фотографії Зеленського на відпочинку з'явилися в українському медіа «Страна.юа», відомому своєю проросійською позицією. Офіс президента тут же заявив: «Президент Володимир Зеленський перебуває в Омані, куди він відбув разом з родиною рейсовим літаком за власні кошти. Там найближчими днями у Глави держави заплановані зустрічі на найвищому рівні. В Омані Володимир Зеленський обговорить торговельно-економічну співпрацю двох країн, зміцнення дипломатичних відносин та залучення інвестицій в Україну».

Критики Зеленського одразу ж пригадали критику Петра Порошенка (і водночас прихильникам Зеленського) скандал навколо злочасного відпочинку попереднього президента на Мальдівах. Мовляв, ага, ви критикували Порошенка, а ваш Зеленський зараз так само по розкішних курортах тишком-нишком відпочиває!

Вже за кілька годин Офіс президента виклав світлина Володимира Зеленського з оманським високопосадовцем та повідомив: «Під час поїздки до Оману президент України Володимир Зеленський зустрівся з міністром, відповідальним за зовнішні справи Султанату Оман, Юсуфом бін Аляві бін Абдаллою. Сторони обговорили зміцнення відносин між країнами, зокрема зробили акценти на нарощуванні торговельно-економічної співпраці».

Критики знову здивувалися, чому раптом президент перейнявся товарообігом з Оманом, якщо він десь на рівні 0,1% від загального? І чому про запланований візит ні на сайті Офісу президента, ні на офіційних сайтах Оману про це не було ні слова? І якщо це робоча поїздка — чому тоді він поїхав за власні кошти, рейсовим літаком? Може, таки щось приховує?

З'явилися різні теорії. І що це просто відпочинок: Зеленський хотів приховано від недоброзичливих очей злітати на теплий курорт, а коли це сплигло, Офіс президента та відповідальні за комунікації були вимушені його прикрити і щось вигадувати на ходу. І що Оман — це офшорна зона, і Зеленський поїхав туди залагоджувати темні справи. Дехто з експертів хвилювався, що візит президента до Оману ускладнить стосунки з Америкою, або що президент піддався серйозному ризику, коли поїхав у складний регіон, де будь-якого моменту могли спалахнути військові дії.

Але не встиг Зеленський повернутися і все пояснити українським громадянам, як сталася інша подія, яка затьмарила собою попередню. 8 січня український пасажирський літак авіакомпанії МАУ (Міжнародні авіалінії України) Boeing 737, який виконував рейс Тегеран-Київ, впав одразу після взльоту. Екіпаж і пасажери, загалом 176 осіб, загинули, серед них було 11 українців, а також іранці, канадійці, шведи, британці. В МАУ одразу заявили, що літак був технічно справним, а екіпаж професійним, тож про помилку з боку авіакомпанії не могло йти мови. Найбільш очевидною була версія (вона і підтвердилася зго-

дом), що літак збили іранські збройні сили. На фоні загострення конфлікту в цьому регіоні їхні протиповітряні сили були в стані підвищеної бойової готовності, тож прийняли пасажирський літак за ракету з боку Іраку. Перед цим іранці обстріляли американські військові бази на території Іраку і очікували пострілів у відповідь. Влада Ірану одразу заперечувала свою провину, але згодом її таки визнала.

Ця трагедія одразу провела паралелі до іншої катастрофи, яка теж безпосередньо стосувалася України. У 2014 році схожим чином над територією окупованих територій на Донбасі був збитий малайзійський Boeing 777, в якому загинули 298 осіб. Тоді літак — також помилково — збили сепаратисти за допомогою російського зенітного ракетного комплексу «Бук». Проте, на відміну від Ірану, Росія та бойовики досі не визнали власної провини, хоча незалежне розслідування це повністю підтвердило. До речі, зброя, з якої збито український літак в 2019 році (зенітно-ракетний комплекс «ТОР»), знову ж таки російська, продана Росією Ірану.

Світові лідери — президент США Дональд Трамп, прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо, прем'єр-міністр Великобританії Борис Джонсон — одразу заявили, спираючись на дані своїх розвідок, що це Іран збив український літак. Президент України в цей час перебував в Омані і заяв не робив. В Україну він повернувся 9 січня, зібрав оперативний штаб, записав відеозвернення, поклав квіти в аеропорту «Бориспіль» та оголосив день жалоби. В Тегеран відправилися українські фахівці для збору усієї потрібної інформації.

Незважаючи на заяви світових лідерів, Володимир Зеленський одразу не поспішав звинувачувати Іран. «Версія про влучання ракети в літак не виключається, але станом на сьогодні не є підтвердженою», — заявив він. І лише згодом, після визнання Іраном своєї провини, повідомив: «Україна наполягає на офіційних вибаченнях з боку Ірану за збиття літака рейсу PS752 компанії МАУ, проведенні відкритого розслідування та очікує на повернення тіл загиблих і виплату компенсацій».

Обидва ці випадки (поїздка в Оман і катастрофа літака) виявили проблему, на яку вже не вперше звертають увагу: проблема з комунікацією та непрофесіоналізм влади. Завдяки провальному інформаційному супроводу поїздка голови держави в Оман стала не успіхом в розвиненні міжнародних зв'язків (або хоча б чесним відпочинком), а метушливим виправданням і тушінням «інформаційних пожеж». Відсутність Володимира Зеленського на місці обернулася у владний параліч: у той час, коли голови інших держав робили заяви, український президент нічого чіткого не казав. Верховна Рада також ніяк не відреагувала, на сайтах профільних комітетів не було інформації. Офіційний твіттер президента давав інформацію з помилками. А голова Служби безпеки України Іван Баканов в цей час був на відпочинку в Куршевелі (гірнолижний курорт в Альпах). ■

Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Борт Міністерства оборони із українськими фахівцями повернеться з Тегерана, коли буде можливо забрати тіла всіх 11 загиблих у авіакатастрофі, — про це повідомив секретар Ради національної безпеки і оборони Олексій Данілов. Всі потрібні для цього фахівці будуть працювати до кінця. Також, у разі необхідності, будуть направлятися додаткові сили. 9 січня український літак із представниками відповідальних за розслідування авіакатастрофи та ідентифікацію тіл загиблих вилетів до Ірану. Президент Ірану Хасан Рухані виступив із заявою про те, що країна «глибоко шкодує про цю трагічну помилку». Він також заявив, що дії військових, які призвели до загибелі українського лайнера, будуть розслідуватися. Корпус вартів ісламської революції (КВІР) взяв на себе відповідальність за збиття українського літака МАУ під Тегераном.

Поліцейські затримали ймовірного організатора вбивства добровольця Аміни Окуєвої. Частина членів злочинної групи затримали у вересні. За словами голови Нацполіції Ігоря Клименка, члени злочинної групи обґрунтовано підозрюються у серії тяжких злочинів, зокрема вбивств. Нагадаємо, 30 жовтня 2017 року на залізничному переїзді біля селища Глеваха Київської області невідомі обстріляли з кущів автомобіль Аміни Окуєвої, вона загинула. Перед цим у колишніх бійців-добровольців Аміну Окуєву та її чоловіка Адама Осмаєва стріляли 1 червня 2017 року у Києві на Подолі, однак тоді вони вижили. Аміна Окуєва брала участь у Революції Гідності та у війні на Донбасі у складі батальйону «Київ-2».

Почесний патріарх ПЦУ Філарет відкликав свій підпис під постановою помісного собору від 15 грудня 2018 року, яким була ліквідована Українська православна церква Київського патріархату. «На цю постанову посилаються чиновники Міністерства культури України, які відмовляються здійснити державну реєстрацію постанови помісного собору Української православної церкви Київського патріархату від 20 червня 2019 року, якою була скасована постанова т.зв. помісного собору УПЦ КП від 15 грудня 2018 року» — написано у повідомленні. Речник Київської митрополії ПЦУ, архієпископ Євстратій Зоря, коментуючи повідомлення Філарета, заявив, що відкликання ним підпису не матиме жодних наслідків. Нагадаємо, 15 грудня 2018 року українські церкви об'єдналися у єдину Православну церкву України, її очолив митрополит Епіфаній. Представники Російської православної церкви (УПЦ МП) переважно відмовилися визнати її, але окремі парафії переходять у ПЦУ. 5 січня 2019 року у Стамбулі підписали томос про автокефалію української церкви, 6 січня патріарх Варфоломій передав його митрополиту Київському і всієї України Епіфанію. Почесний патріарх ПЦУ Філарет не захотів висловлювати підтримку предстоятелю церкви митрополиту Київському і всієї України Епіфанію. Він заявляє, що УПЦ Київського патріархату не було ліквідовано і намагається довести це у судах. Священний синод Української Православної Церкви (ПЦУ) вирішив створити для почесного патріарха Філарета релігійну організацію в складі ПЦУ у формі місії.

Україна увійшла в топ-3 експортерів сільськопродукції в Євросоюз. Минулого року найбільшими експортерами сільгосппродукції до країн Євросоюзу були США, Бразилія та Україна. Про це свідчать дані щомісячного моніторингового звіту Єврокомісії про стан торгівлі агропродукцією. Згідно зі звітом, з листопада 2018 року по жовтень 2019 року експорт сільгосппродукції зі США становив 12,3 млрд євро, з Бразилії — 11,7 млрд євро, з України — 7,3 млрд євро. Відзначається, що за рік найбільш стрімким було зростання експорту з України — 41%, або 2,1 млрд євро в грошовому вираженні. За даними Міністерства аграрної політики України, за січень-вересень 2019 року агроекспорт становив 15,78 млрд доларів, що на 21,5% або 2,8 млрд доларів більше, ніж за аналогічний період 2018 року. За підсумками III кварталу Україна експортувала рекордні 39,80 млн т зернових, що на 44% більше торішнього показника за аналогічний період.

За pravda.com.ua підготувала **ав**

Чи можливий українсько-польський історичний діалог?

Продовження з 1 сторінки

Ідея виставки — розказати про те, наскільки подібними були долі жертв комуністичного та нацистського тоталітарних режимів. Ці історії породжують співчуття, а воно зближує поляків та українців. Важливим моментом було те, що українці демонструють важливість такого ставлення до Катинського злочину, і це співчуття було насправді щирим. Як український куратор проекту я можу засвідчити: зацікавлення і журналістів, і звичайних відвідувачів виставки було дуже сильним. Відкриття проекту в Києві, у Національному музеї історії мало фантастичний резонанс: подію висвітлювали 10 центральних телеканалів, кількість охочих її відвідати теж виявилась неочікувано великою. Пізніше у Харкові в історичному музеї на відкриття також зібралися юрби людей; так само — у Старобільську та Лисичанську. Цікаво, що із Лисичанським музеєм домовилися місцеві активісти, які побачили цю виставку у Старобільську і вирішили, що її треба показати і в їхньому місті.

Сама по собі у 75-ті роковини Катинського злочину вона була дуже цінною і важливою. Але інший вагомий фактор — для наших польських колег візит до Києва не виявився політично «токсичним». Для цього знадобився майже рік неpubлічної роботи.

За лаштунками виставки відбулася зустріч, під час якої керівники обох інститутів національної пам'яті проговорили формат майбутнього Форуму.

Домовились, що не будуть попередньо узгоджувати між собою кандидатури учасників заходу. Іншими словами, ми заходимо у кімнату переговорів із заплющеними очима; розплющуємо, кого бачимо — з тим і працюємо.

Із високим рівнем довіри між обома інституціями дисонував рівень скептицизму і нехоті частини польського суспільства до діалогу з українськими істориками. Так само не всі учасники Форуму мали однаковий рівень довіри один до одного, і це створювало певні ризики. Тому сторони також домовилися, що під час засідань використовуватиметься так зване «Правило Chatham House»: члени Українсько-польського форуму істориків мають право розповідати про зміст дискусій і цитувати їх, але — не вказуючи імен. Ми побоювалися, що недоброзичливці серед політиків і медіа будуть негативно впливати на атмосферу діалогу через персональні випадки на адресу учасників Форуму. Такий тиск міг дуже негативно позначитися на свободі дискусій: люди мали би спокусу діяти не в інтересах історичної правди, а так, аби відповідати стереотипним уявленням чи то польського, чи то українського суспільств. Дуже важливо було уникнути цього ризику.

У чому особливість Українсько-польського форуму істориків; як усе розпочиналось?

На листопад 2015 року призначили перше засідання. І це означало нові виклики. Потрібна була інтеграція

Фото із фейсбук сторінки Олександра Зінченка

учасників Форуму, щоб вони не розглядали себе окремо як українську чи польську сторону. На початковому етапі треба було розбудувати систему комунікації, нівелювавши напруження на персональному рівні між окремими членами Форуму. Окрім того, виникали питання щодо формату самого заходу. Ми обговорювали можливість того, аби у засіданнях, окрім постійних членів, брали участь запрошені спеціалісти для співдоповідей.

З іншого боку, через складну економічну ситуацію в Україні загалом та обмежені можливості УІНП були ризики щодо належного проведення першої зустрічі у Києві.

Але усі складнощі вдалося подолати — установче засідання відбулося на високому рівні.

Початок роботи Форуму був досить символічним. Ми розпочали захід у головній залі Митрополітичних палат у Софії Київській. Потім зайшли на кілька хвилин до собору. Відвідувачів у Софії вже не було, й атмосфера порожньої святині — цієї «капсули часу» — емоційно подіяла на учасників УПФІ: там ти бачиш себе частиною історичного потоку, Великої ріки Часу. А це — інший рівень усвідомлення відповідальності перед минулим і майбутнім.

Однак уже на першому засіданні «виринули» різні питання: на перший погляд дрібні, але вони могли поставити крапку в роботі Форуму. Неочікувано, але саме слово «діалог» викликало найбільше дискусій. Чому? Я запропонував назвати захід «Польсько-український діалог істориків». Польська сторона відразу виступила проти такого слова у назві. Хоча, як на мене, саме цей термін мав найточніше передати суть роботи, бо «діалог» означає почути і прийняти позицію іншої сторони, тут усі учасники виступають переможцями. Це ситуація «win-win». Адже в дискусії чи суперечці завжди є переможець і переможений: одна сторона виграє, інша — програє. Форуму якраз і не вистачило діалогу як способу почути, зрозуміти і прийняти іншого.

Натомість іноді було забагато суперечок.

Які завдання та проблеми постали перед учасниками Форуму?

Головна його задача — організація регулярних засідань, проведення «інвентаризації» проблем українсько-польської історії, її складних питань.

Польські науковці далеко не завжди володіли повними знаннями щодо українських джерел про події спільної історії, а для українців було важливо почути, що нового «нарили» в архівах їхні колеги. І все це могло впливати, наприклад, на історичні інтерпретації подій польсько-українського конфлікту. Документ є найкращим аргументом в дискусіях. Під час розмов були моменти, коли ті чи інші учасники відкривали для себе невідомі їм документи та були змушені переглянути уявлення про окремі події.

Ще один фактор:

„ частина суспільства у РП не до кінця зрозуміла завдання Форуму. Для них кінцевим результатом мало стати прийняття українцями польської позиції.

Тобто вони вірили, що польські учасники проведуть «психотерапію» українським колегам і ті відійдуть від якихось «неправильних поглядів» на перебіг спільної історії. Звісно, це були хибні очікування.

Перед членами Форуму постала також проблема часу. Адже не всі складні питання можна дослідити швидко. Я запитав колег, скільки часу знадобиться, щоб створити хронологію зіткнень і зафіксувати їх географічно. І тоді, і зараз не існує перевіреної версії послідовного перебігу подій 1939–1947 років. Некоректно переходити до інтерпретацій, поки історики не встановили достовірну хронологію. Колеги тоді в один голос сказали, що на таку задачу потрібен рік кропіткої праці багатьох

спеціалістів з обох сторін. Натомість очікування певної частини польського суспільства були зовсім іншими: за 6 місяців, максимум за рік, учасники мають про все домовитись. Але УПФІ — це не про домовленості, а про дослідження! Завдання Форуму полягало у тому, щоб сформувати програму (або краще — стратегію) досліджень років на 5–10.

Інша проблема пов'язана з мартирологом (списком визнаних жертв, мучеників — *ред.*). Під час засідань Форуму говорили, що це питання недостатньо вивчене. Своїми силами УПФІ не міг вирішити ці проблеми та дослідити кількість вбитих і постраждалих. Як не дивно, донині не існує наукового дослідження щодо чисельності жертв польсько-українського конфлікту, яке б не викликало питань і сумнівів істориків. Нещодавно з'явилася ініціатива з перевірки мартирологів. Дослідник Ігор Галагіда підрахував кількість українських громадян II Речі Посполитої, що загинули під час конфлікту. І виявилось, що вона значно перевищує попередні дані.

„ Коли польський президент Анджей Дуда заявляє про 5 тисяч загиблих, уже відомо, що він у разі применшує їхню кількість.

Це тим більш дивно, що усі постраждалі тих років були польськими громадянами. Виходить, що теперішня влада ділить жертви на ліпших і гірших.

Отже, Українсько-польський форум істориків мав проаналізувати, що ми знаємо про складні питання спільної історії, зрозуміти, де лишилися «білі плями» та сформувати програму наукової роботи на майбутні роки, щоб таких неясних моментів було якнайменше. І Форум точно не мав бути місцем, де торгуються.

Чим УПФІ відрізняється від інших подібних ініціатив, груп, комісій тощо?

Від березня 2017 року відновив роботу Українсько-польський форум партнерства. Однак і досі залишається незрозумілим його формат роботи. Він міг стати місцем для неформального обговорення варіантів трансформації конфліктів пам'яті, напрямків співпраці в майбутньому тощо. Тобто у цьому форматі можна було би опрацьовувати бачення щодо вирішення тих чи інших спільних проблем.

Але він не зміг стати ефективним інструментом. У повному складі цей Форум не зібрався жодного разу. У пленарних засіданнях, які проходять в середньому раз на рік протягом кількох годин, беруть участь зо три десятки експертів, жоден з них не може висловитися бодай у форматі кількох хвилин. Форум партнерства, по суті, був декоративним елементом. За його сприяння проходили ті чи інші заходи, організовані афілійованими інституціями. Але чи це — той підхід, який забезпечить найвищу їх ефективність? На мою думку, він не зміг створити гарних форм співпраці.

ІНТЕРВ'Ю

На початку 2018 року була заснована Комісія для дослідження польсько-українських взаємин 1917–1921 років. Тут поки що рано давати якісь оцінки, оскільки відбулося всього кілька засідань.

Головні відмінності Українсько-польського форуму істориків від інших форматів співпраці — це чітко визначена задача: регулярно, двічі на рік, збиратися з конкретною метою і тематикою, щоби провести інвентаризацію проблем українсько-польської історії.

Які чинники вплинули на роботу УПФІ? Що стало перепорою для його діяльності?

Під час засідань Форуму відчувався певний політичний тиск на деяких його польських учасників. Напруга часом зростала, оскільки у складі УПФІ були й такі люди, що не мали доброї волі до вирішення складних питань історії. З огляду на «Правило Chatham House» я не можу називати імен, але один із польських учасників якось сказав, що «ми всі тут, звичайно, знаємо, що більшість українців у часи II Світової були на боці країн Осі (фашистського альянсу — ред.)». Очевидно, що такі заяви робилися тільки з однією метою: зірвати роботу Форуму. Ми ж-бо всі знаємо, що із зброєю в руках проти Третього Рейху боролися і загинули приблизно 3,5 мільйони українців. За словами професора Тімоті Снайдера, це «більше, ніж американців, британців та французів, разом узятих». Додам для порівняння, що у збройній боротьбі із Вермахтом загинуло близько 250 тисяч польських солдат і офіцерів. Решта польських втрат II Світової — цивільні жертви. Зрозуміло, що такі експеси не могли не вплинути деструктивно на перебіг дискусій.

Після прийняття у Сеймі резолюції від 22 липня 2016 року про визнання Волинської трагедії геноцидом польського народу, діалог у рамках Форуму дещо ускладнився, але не припинився.

Ця резолюція нищить логіку діалогу. Бо завдання УПФІ — сприяти науковому дослідженню історії. І тут з'являється документ, у якому йдеться про 100 тисяч польських жертв конфлікту. Це нонсенс! Кількість вбитих і постраждалих неможливо встановити голосуванням у парламенті, це — завдання науковців. Як це належить сприймати у цьому випадку: політики продукували їм, скільки жертв вони мали «знайти» в джерелах? Історики у своїй діяльності не мають спиратися на політичні рішення. Ми повинні розуміти, що повнота та достовірність інформації є запорукою успішного дослідження. Кількість жертв у цьому конфлікті досі науково не встановлена, ці дані треба перевіряти в архівах Польщі, України, Німеччини тощо. До речі, в Росії досі зберігаються документи на теми українсько-польського конфлікту, доступ до них закритий. Тому ще раз наголошу:

політики не повинні диктувати історикам, що вони мають писати!

Законодавчі зміни торкнулися і діяльності самого ІНП, що перетворило

його з незалежної установи на політичну. Ще до липневої резолюції Сейму у 2016 році почав діяти новий закон про польський Інститут національної пам'яті, що підпорядкував його політичному контролю більшості у Сеймі. По суті, з незалежної інституції ІНП перетворився навіть не на урядову, а на партійну структуру однієї парламентської сили.

Отже, у Польщі змінили закон, щоб змінити правила гри. Раніше ми брали за взірць інституційної незалежності польську модель, однак тепер уже не можемо цього робити. Наш Український інститут національної пам'яті — також політично залежний. Тільки ми прагнули це змінити, а поляки мали інституційну незалежність свого інституту — і знищили її.

На вашу думку, чи є зараз перспективи відновлення історичного діалогу між обома країнами в рамках Форуму чи в іншому форматі?

Допоки у Польщі панує чинний політичний курс — складно сподіватися на зміни в ситуації навколо Українсько-польського форуму істориків. Адже у лютому 2018 року Сейм проголосував за нові зміни до закону про Інститут національної пам'яті. Вони викликали гостру реакцію в Україні, Ізраїлі, США, оскільки суттєво обмежують свободу слова та академічних дискусій. Дійшло до того, що американський Державний департамент виступив із ультиматумом: змінити закон і прибрати з нього положення про кримінальну відповідальність, інакше не буде зустрічей між першими особами Америки та Польщі на офіційному рівні. Тож у червні 2018 року Анджей Дуда передав до Сейму поправки до закону, що стосуються США та Ізраїлю. Ці зміни були проголосовані в парламенті за один день. Положення, які стосувалися українців, залишилися незмінними — це показує, що Україна є для Польщі партнером другого сорту. На мою думку, в таких умовах діалог неможливий. Тоді ж — у лютому 2018 року — Український інститут національної пам'яті опублікував заяву, у якій оголосив, що робота Форуму призупинена, оскільки свобода наукових дискусій у таких умовах неможлива.

Який сенс історикам з'ясовувати, скільки насправді загинуло під час конфлікту людей, якщо Сейм уже проголосував і за кількість жертв, і за кримінальну відповідальність за іншу точку зору? Це вже не наука, а дисидентство.

Одразу після того, як у Польщі проголосували за цей закон, його почали використовувати для політичного тиску. 11 липня 2018 року на урочистостях в Сагрині історик Григорій Купріянович заявив про абсолютно конкретний історичний факт: у цьому селі одні польські громадяни вбивали інших польських громадян. Але це не сподобалося люблінському воєводі, який подав на історика в прокуратуру. Півроку Григорію Купріяновичу псували кров і нерви. Думаю, що цей випадок точно не є прикладом високих стандартів демократії.

Цікаво, що у польському правлячому політичному колі панує думка про

аналогічні дискримінаційні норми в українському законодавстві. Але це не так. В Україні немає кримінальної відповідальності за заперечення злочинів проти народу. Такі зміни пропонували внести від імені народного депутата Юрія Шухевича. У Польщі за подібні положення голосує парламентська більшість. В Україні аналогічна пропозиція не дійшла навіть до сесійної зали. Український парламент не пішов шляхом, який пропонував Юрій Шухевич, а польський Сейм сам обрав такий варіант.

У чинному законодавстві немає ані кримінальної відповідальності, ані навіть цивільної, жодної статті, на підставі якої можна було би покарати негодних. Дуже часто у цьому контексті в Польщі згадують п. 1 ст. 6 Закону «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». Але складається враження, що поляки його не читали: «Громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які публічно виявляють зневажливе ставлення до осіб, зазначених у статті 1 цього Закону, перешкоджають реалізації прав борців за незалежність України у XX столітті, несуть відповідальність відповідно до законодавства». Проблема цієї статті полягає у тому, що без змін у Кримінальному або Цивільному кодексах це — «мертва норма».

Цікаво, що в проєкті, підготовленому в Українському інституті національної пам'яті, цієї статті не було. Коли у 2015 році Міністерство закордонних справ РП звернулося до польського ІНП, аби вони підготували експертний висновок з рекомендаціями щодо того, як найкраще позбутися суперечливої статті — там відповіли, що найкраще повернутися до редакції, яку пропонував Український інститут національної пам'яті.

Які перспективи польсько-українського історичного діалогу? Допоки Польща не «перехворіє» своїми недугами, які поєднують постімперську зверхність щодо українців із комплексом жертви; допоки там не відновлять високі стандарти свободи слова та верховенства права; допоки не повернеться довіра між українськими й польськими істориками — до тих пір продовження діалогу є сумнівним. Він не буде діалогом у сенсі спроможності почути і прийняти позицію іншої сторони. Для відновлення й ефективної співпраці знадобляться десятиліття.

Штучне напруження створюють саме польські політики. Вони вирішили інструменталізувати питання українсько-польських відносин, сподіваючись, що українська влада «здасть» свої позиції. Зокрема, з польського боку наголошувалося, що у нас нібито є «культ Бандери». Я спеціально провів дослідження, щоб з'ясувати, як часто президент Петро Порошенко згадував ім'я очільника ОУН. Виявилося, що на момент, коли Ярослав Качинський погрожував «не пустити Україну в Європу з культом Бандери», у промовах Порошенка згадка про цю людину пролунала всього один раз. І це була обмовка: замість «чинічні бандити» він сказав «чинічні бандери», за що над ним насміхалися ще протягом року. Загалом за 5 років президентства Порошенко згадав прізвище Бандери в офіційних виступах 3 рази: один раз — обмовившись, вдруге — говорячи про його братів, вбитих в Аушвіці, та батька, вбитого у Биківні, і втретє — самого Степана Бандеру, зазначаючи, що він був пластуном.

Чи можливі якісь зміни в історичному діалозі після приходу нової влади в Україні?

Нова українська влада повторюватиме траєкторію старої. Спочатку буде бажання пожвавити історичний діалог з Польщею. Потім це бажання мине, як це сталося із минулим складом українського парламенту, Кабінету Міністрів та президентського офісу. З причин дуже подібних. Наведу два приклади.

В Адміністрації президента Порошенка певний час панувало переконання, що В'ятрович «наламав дров» з поляками — поки у листопаді 2017 року не відбулася зустріч у Кракові. Польська сторона тоді попросила не включати до комюніке обіцянку відновити українські місця пам'яті, зруйновані польськими вандалами протягом 2014–2016 років. Потім, коли представник АП Костянтин Єлісєєв (в ефірі каналу ICTV) та посол України у Польщі Андрій Дешиця (в інтерв'ю агенції Укрінформ) повідомили про це, шеф Канцелярії польського президента Кшиштоф Щерський спростував усі заяви. За його словами, усе, про що домовилися сторони, було відображено у комюніке. За моїми джерелами, після цього в Адміністрації президента почали значно більше довіряти В'ятровичу в питаннях відносин із польською стороною.

Аналогічний випадок стався під час одного з візитів польського віцепрем'єра Пйотра Глінського до України. На зустрічі із українським колегою Павлом Розенком він спробував зманипулювати його думкою. Польський віцепрем'єр, мабуть, сподівався, що українець буде «поза контекстом». Натомість той дуже добре усвідомив, що відбувається. І це зруйнувало довіру на урядовому рівні.

«Бандерівці» були абсолютно відкриті до співпраці. Але офіційна Варшава зробила усе, щоби зіпсувати відносини з Києвом на рівні інститутів нацпам'яті, парламентському, урядовому, президентському.

І ось раптом, після 5 років «бандеризації», маємо ситуацію, коли і президент, і прем'єр України мають єврейське коріння, американський PEW-center визначає Україну як найменш антисемітську державу Центральної та Східної Європи, праві партії не представлені у складі парламенту вдруге поспіль, а уся ця маячня про радикальне правління України розсипається на друзки — тепер у Польщі мають щось зробити з реальністю, яка відрізняється від їхніх уявлень.

Польща має спільну проблему з Росією: їхнє бачення України і справжня Україна — це дві великі різниці. Сьогодні Київ має з Варшавою ті ж самі перепони, що і з Москвою: упередження, кліше, невідповідність реаліям.

А тому, які б кроки українська влада не робила би назустріч польській — це не закінчиться жодним конструктивом. Бо Варшава не виконала своє домашнє завдання зі спростування упереджень щодо України.

І коли новопризначений голова УІНП Антон Дробович спробує примиритися з Польщею — він буде дуже здивований результатами. ■

Олена ГУМЕНЮК

Шедри Вечер и щедрaкы

18 styczня в навечеря Богоявленя зас сядеме до стола, так само заставленого як на Велию. Тоту другу съвяточну вечерю зове́ме Щедрым Вечером. Товды іме такы самы стравы, што и на Съяти Вечер, в мої хыжы не є лем просфоры. Того дня тіж обовязує нас срогі піст, хыжа так само як перед Різдвом мусит быти чысто выпрятана ищы перед заходом сонця, але сіна ани зерна ся юж до хыжы не вносит. За стіл сідаме тіж аж товды як ся на небі вкаже перша зьвізда. Щедрі Вечер приготуєме лем мы, східны словяне, робиме так, бо нашы предкы так робили.

Думам, же не вшыткы знаме, чом так робиме, а прецін Щедрі Вечер єст залишком архаїчных звичаїв словян з першых віків християнства и доводит, же нашы прапрапредкы товды юж были християнами. Мусите знати, же християне першых віків Різдво Христове съвяткували 6 січня разом з Богоявленьом и приходом до Вифлеєма Трьох Царів. Так было деси до половини IV столітя, пак аж Різдво перенесено на 25 грудня. Історики Церкви не сут згідны, коли того розділіня тых съвят стало ся. До того поділу доходило помаленьки и долго, и не всяды нараз. Перши певни доказ грудньового съвяткуваня Різдва Христового походить з 353 рока. Першы съвяткуваня Різдва в часі зимового пересеління сонця мали мати місце правдоподібні в Римі. В столиці римской імперії барз міцни был культ солярного бога и Різдво гвошло на його місце. Пак грудньове съвяткуваня Різдва Христового скоро приняло ся на цілым християнським Заході и в північні схристиянізовані юж товды Африці. Барз скоро трафіло тіж до Сириі и Кападокії, но и очывидно до Константинополя. Йоан Золотоуст-и в різдвяні проповіді, выголошені в Антіохії в 386 році, повідал, же Антіохія лем од кількох років съвяткує Різдво Господне 25 грудня, але Рим од давна юж так робил.¹ Найстарша державна християнська церков, адже Вірменська Апостольська Церков (Церков Вірменсько-Григоряньска), котра не приняла постанов Хальдейского

Вселенного Собора (451 р.) до гнеска съвяткує Різдво Христове по старому разом з Йорданом, подля юляньского календаря Різдво маю́т 6 styczня, а за григоряньським 19 styczня.

Наш Щедрі Вечер коріннями сігат аж передхристиянської культури словян, мешкаючих в межах великой візантійской державы, котры християнами мусіли быти грубо перед розділом тых двох великих християнських съвят. Съяти и Щедрі Вечер єст лем наш словянський, навет Греки їх не знають, адже сут передхристиянськы и лем нашы. Нашы прапрапредкы перед перенесіньом Різдва на грудень мали лем одну Велию, еден Съяти Вечер, а коли Різдво почали съвяткувати в грудни, то нич чудного в тім, же и Велию товды робили. Узнали, же Різдво єст більшым съвятом од Богоявленя, но бо прецін без народин Ісуса Христа Йордану бы не было. Нашы предкы Велию перенесли на грудень, але той перед Богоявленьям тіж не занекали. Може од товды называють ей Щедрым Вечером, а грудньову Съвратым Вечером. Гнеска, хоц плекаме тот старинни звичай и приготуєме Щедрі Вечер, то не кажди з нас знає чом фурт так робиме. Думам, же добрі ся стало, же нашы дідове тот другі Съврати Вечер робили, хоц не розуміли, чом так треба робити. Щедрі Вечер маме юж в підсвідомости и гнеска без той съвраточной передйорданської вечері чогоси бы мі в Йорданьським Съврати бракувало, чудне было бы Богоявленя не попереджене Щедрым Вечером.

Різдво має коляды, а Богоявленя щедрівкы, найбарже знаном щедрівком хыбальєст: *Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка...* В інших фурт як мантру повторяло ся: *Щедрий вечер, добрий вечер* або: *Щедрий вечер, добрий вечер добрым людям на здоровля*. Богу дякувати, різдвяны колядники ищы ходят, але щедраків ани в Богоявленья, ани пак юж в нас не є. Давніжше по коляді ходили лем мужы и парібкы, але щедракы могли быти діти, дівчата и жены. Гнешні колядники сут товариством мішаным. Щедракувания — то старинни лемківскі звичай новорічных обходів хыж. Все ходжыня своє по щедракуваню зачынали од долишнього кінця села, ишли од хыжы до хыжы и пісьнями славили господарів. Щедракы, не лем газдови, але и цілі його родині жычыли кріпкого здоровля и всякого іншого блага в родині, в коморі, в стайни и в поли. Подаркы отримували на самым кінци, они так як и колядники з порожніма рукамы з хыж не выходили. Мусите знати, же щедракы, так як и гнешні колядники, нигда без запрошынй не гвошли до жадной хыжы. Двері отверали ім газдове, бесідуючи: *Щедруйте*. Дальша част їх вступной бесіды, якум нашол в коляднику напечатаным в 1934 році, доводит, же щедракы сут передолжыньом різдвяного колядуваня.² Бесідуют о Васильові матери, котра тіж щедрувала, ходила по селі и коло церкви, носила золоти крест и кадило, но и вшыткых селян кликала до покуты и на спільну молитву до церкви. Думам, же то може быти промова новорічных щедраків. На некортых українських землях Щедрым Вечером звали остатні ден старого рока, адже ден перед Обрізаньом Господа Нашого Ісуса Христа, адже съвято міцно звязане з Різдвом Господнім. То початок нашого свѣцкого Нового Рока. В наш Нови Рік (14 styczня за григоряньським календарьом) съвяткуєме тіж Празник Василя Великого. Але вернийме до щедраків, адже з того, што сме си выжше повіли, выникат, же о матери Василя Великого могли бесідувати и в Богоявліня, котре за григоряньським

календарьом съвяткуєме аж 19 styczня. В ті згадані щедрівці: *Василева мати пішла щедрувати на ризи зберати*, котри пак до церкви занесла. В ті щедрівці бесіда єст и о трьох Службах Божых: на Різдво, на Нови Рік и на Водохрестя. Адже три тоты съвята сут зо собом міцно повязаны.

Щедрівкы сут барже архаїчны, не розвивали ся так як коляды, ништо не творил юж новых щедрівок, але они и так барз долго ся тримали и операли протидіяню съвящеників и Церкви взагалі. Думам ту о писмі Івана Вишньского, в яком просил князя Острозкого: *Коляди з мьст і сьл учением виженъте... Щедрый вечер з мьст і сьл в болота заженъте, нехай з диаволом съдит, а не с христиан ся ругает*. Но и о послані епископа Григоря Хомишина з 1907 рока до духовенства, в котрым писал: *То поганський звичай коляда. А ще такі, як тут у вас, на гуцулах, коляди то вже цілком не християнські. А ті ваші звичаї, які ви виробляєте в колядниках, то безбожні*.³

Щедракы своє щедракувания кінчили, медже іншым, таким ото вінчуваньом:

Дай Боже!

Жебы вшытко,

итосме Вам желали, стало ся

И Вам, и нам

Сему щасливому дому

И всему миру посполу!

Най съвятится и веселится

Съвята йорданська водиця

Як днес так и до рока

А од рока в рік

И так на ціли вік!

Дай Боже!

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

1. Ks. Józef Naumowicz Pierwsze Wczesnochrześcijańskie Świadectwa o Święcie Bożego Narodzenia w: Colloquia Litteraria UKSW 8/9 2010 s. 92.

2. «Коляди, колядки и щедрівки на Різдво Христове і Йордан», Видавництво «Криниця», Перемишль 1934, с. 59-60.

3. Михайло Глушко «Українські колядки і щедрівки» в: Колядки і щедрівки, Київ, «Музична Україна», 1991, с. 7.

Памяті Пилипа Іконюка, якому вдалося повернути з пекла москальського на рідну землю

Біля Шавника, курортного містечка на півдні Польщі, по 1918 році залишили ся в кордонах Речипосполитой чотири села — Біла і Чорна Вода, Явіркі і Шляхтова. То такий клин між Пенінами а воротами Татр. Але, з південного боку сусідували з Русинами по словацькій стороні.

«Найкраший» знавця і улюбленеця пані Олени Дуць-Файфер — Роман Райфус кінцьом 20 років XX столітя прозав тоти села Русь-Шляхтовска.

А в час II Съвратовой війни з тих сел виводило ся принайменше 20 провідників, яки перепроводжали поляків на мадяри. Про тото обширна стаття пана Северина Вислоцкого, доступна в неті.

Я розмавляв з покійним Пилипом Іконюком, який за життя бив завжди на «Лемківскі ватрі». Він розповідав о курерах з Білої Води, Явірок, Шляхт-овой, але про це окрема стаття.

▲ Пилип Іконюк в капличці, якою ся опікував

Якоси не називають їх проклятимися вояками! За то нагороджено їх другим акціом «Вісла» у 1950 році. Тоти села

сут доказом на брехню польской влади о вспівпраці з УПА, а в тіх села УПА николи не завітала.

За Євгеном Місилом, у 1950 році виселено 852 людей з тих сел на західні землі. Переважно до Нижньої Силезії.

Не маємо інформації, але, правдоподібно, Новосанчівська бригада військ охорони погранича, обточила Русь-Шляхтівску в 1950-му. Завдяки стараньом старости Ново-Таргівського повіту, який сказав, што там є банди УПА. Пилип Іконюк повідав, што йому оповідали односелчане з Білої Води. Так 852 мешканців Шляхтівської Руси зникнуло у другі акції «Вісла» на західні землі. Памятаю родину Галчаків з побічного села, родину Карп'яків. Любин коло Вроцлава в 1950 році став їхньою хатою. Запитати — це мало, в ограблених хатах відповідали за УПА, якої николи не бачили на Шляхтівській Руси...

Пилип Іконюк не раз побитий през польських патріотів за своє, аж віддав духа, бож боронив тільки правди, правди про свою материнську землю. Вічная тобі память, Пилипе! ■

Олександр МАСЛЕЙ

Історія

Будівничий українського правопису

XIX століття – один із найбурхливіших і найцікавіших етапів розвитку української мови. Саме в цей період літературна мова стала на тернистий, але плідний шлях пошуку свого нормативного упорядкування. Одним із подвижників ідеї українського правопису був мовознавець, фольклорист, педагог, невтомний громадський діяч і патріот України Євген Желехівський.

Він народився 175 років тому – 24 грудня 1844 року в с. Хишевичі (нині Городецький район) на Львівщині в сім'ї греко-католицького священика. Навчався у Бережанській гімназії, вищу освіту здобув на філософському факультеті Львівського університету. Родина жила у нестатках, свідченням чого є «довідка про убогість» і заява студента Желехівського з проханням звільнити його від оплати за навчання в університеті.

З документальних рукописних джерел, що зберігаються у фондах відділу рукописів та текстології Інституту літератури ім. Шевченка Національної академії наук України, можна дізнатися, що у 1871 році Євген Желехівський складав іспит з класичної філології до Краківського університету українською мовою. Це було вперше в історії цього навчального закладу. У листі до Михайла Драгоманова від 15 березня 1872 року Желехівський пише: «... Удалося в Кракові за моїм першим домаганням виробити через сенат академічний краківський і міністерство поставлене екзаменатора до руського язика (т.е. мало- або южноруського)... Отже, в Кракові, хоть нема кафедри особної руського язика, найшло собі рідне наше слово привітний простір».

З 1872 року Желехівський викладав у польській гімназії Станіслава (нині Івано-Франківськ) українську та класичні мови. В іншому листі до Драго-

Фото з Вікіпедії

манова він наголошує на необхідності вивчення рідної мови: «Великий жаль стискає моє серце, що навіть у Києві, у Харкові нема ні по університетах, ні по гімназіях особної науки малоруського язика з таким же викладом. Як не будуть пропадати наші душі, коли вони під час цілих своїх студій нігде ніколи прилюдно не чули рідного слова? Мусять ся московщити!»

У другій половині XIX століття активізується діяльність таких світоців українського мовознавства, як Іван Франко, Михайло Драгоманов, Іван Верхратський, Іван Нечуй-Левицький, Олександр Кониський, Юрій Федькович та багатьох інших науковців і діячів культури. З ними Желехівський під-

тримував безпосередні зв'язки, активно листувався, гуртуючи та створюючи навколо себе середовище інтелігентів-одномудців. Він став одним із засновників товариства «Просвіта» у Львові та головою філії цього товариства у Станіславові.

Упродовж свого короткого життя (прожив Євген Желехівський лише 40 років) він невтомно працював над запровадженням спільної мови і спільного правопису українців, національна територія яких була розділена між імперіями Романових та Габсбургів, а системи освіти абсолютно відрізнялися на Наддніпрянщині, Буковині, Галичині та Закарпатті. В цей період, окрім латиниці та церковної кирилиці, використовувалися різні системи правопису. Наприклад, існувала так звана кулішівка, драгоманівка, грінченківка, які свого часу запропонували відповідно Пантелеймон Куліш, Михайло Драгоманов, Борис Грінченко. Тогочасні українці висловлювались одними й тими ж словами, а писали нерідко їх по-різному. Для написання українських слів використовувалися російські літери, адже у Російській імперії у всіх українських виданнях, які зуміли пробитися через суворі перепони цензури, обов'язковим було використання російського імперського правопису. Чималою перешкодою для систематизації української мови та уніфікації правопису було надзвичайне різноманіття говірок та діалектів на території України. Євген Чикаленко 1907 року так описував мовну ситуацію: «Знов і народня мова на Україні не однакова – полтавці не розуміють і обурюються словами подільськими, навіть київськими».

Найважливішою науковою працею Євгена Желехівського в царині мовознавства є «Малорусько-німецький словник», який з 1882 року почав виходити у Львові. Це був перший словник, який містив понад 64000 слів, що

були перекладені одним або декількома словами-синонімами німецької мови. Борис Грінченко назвав цей словник «коштовним здобутком української лексикографії». У процесі роботи над словником Євген Желехівський використав понад 130 джерел: це лексика з творів українських письменників-класиків (Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Юрій Федькович), фольклорних збірок, етнографічних матеріалів. «Малорусько-німецький словник» Желехівського не тільки поширював рідну мову, але й допомагав через українську мову вивчити німецьку. Оскільки у другій пол. XIX – на початку XX ст. західноукраїнські землі (Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпатська Україна) перебували в складі Австро-Угорської імперії, офіційною мовою в Галичині була польська, а на Буковині – німецька.

Для словника Желехівський створив власний фонетичний правопис – так звану желехівку. Будувати її на основі кулішівки, поширеної на сході України. Євген Желехівський уперше запровадив буквосполучення «йю» і «ью» (йогонього), замість нічим не обгрунтованого російського «е», що вживали в так званій кулішівці. Також він запропонував за допомогою літери «й» передавати не тільки йотоване «і» (іхав, мої), а й м'яку вимову «і» на місці м'якого знака (ліс-ліс, ніс-ніс), від чого пізніше відмовились. Це була спроба об'єднати галицький діалект з новою українською літературною мовою, розробивши загальні правила орфографії. У Галичині та на Буковині цей правопис офіційно запровадили 1895 року. Функціонував він до 1922-го, а подекуди – до 1939 року, поки на зміну йому не прийшла нова система правопису Української академії наук. Словник мав величезне значення для тогочасної лексикографії і був найбільшим українським словником, до появи словника Бориса Грінченка. ■

Юлія КАМІНСЬКА

Історичний календар

січень

1 січня 1919 р. Директорія УНР на чолі з Симоном Петлюрою урядовим законом проголосила автокефалію Православної церкви в Українській Народній Республіці. Міністром культів і віросповідань став Іван Липа.

Закон «Про вищий уряд Української Автокефальної Православної Церкви» визначав, що Верховна церковна влада в Україні позбавляється будь-якої залежності від всеросійського патріарха і переходить до Всеукраїнського церковного собору. Між соборами справами церкви має займатися незалежний від Всеросійського патріарха Український церковний синод, який складатиметься із двох єпископів, одного протоієрея, одного священика, одного диякона, одного священика від військового відомства та трьох мирян. До компетенції Святого синоду належать справи релігії, адміністрації, матеріального постачання, навчання, перевірки та судів. На засіданнях Святого синоду мав бути присутній представник уряду, чийм обов'язком був нагляд за дотриманням законів держави, впровадження рішень Синоду, що не порушують інтересів Республіки.

Закон «Про вищий уряд Української Автокефальної Православної Церкви» став одним із перших законодавчих актів Директорії після прибуття до Києва. Міністр культів та віросповідань – Іван Липа розпочав підготовку до нового Всеукраїнського Православного Церковного Собору. Але реалізувати ці

плани не вдалося: уже наприкінці січня – на початку лютого 1919 р. очільники Директорії залишили Київ. Лише в жовтні 1921 р. Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор проголосив створення Української Автокефальної Православної Церкви і обрав її митрополитом Василя Липківського.

8 січня 1919 р. в селі Ясіні на Закарпатті проголошено Гуцульську республіку. У листопаді 1918 р., коли було утворено Західноукраїнську Народну Республіку на уламках уже неіснуючої Австро-Угорської імперії, населення Буковини і Закарпаття заявило про бажання об'єднатися із ЗУНР. Так, 8 листопада 1918 р. мешканці Ясіні та навколишніх сіл на велелюдному віче проголосили возз'єднання закарпатської Гуцульщини з Україною та обрали представницький орган – Гуцульську Народну Раду (ГНР), до якої увійшли 42 депутати на чолі з Степаном Ключураком (колишній студент Віденського університету, офіцер австрійської армії).

У своєму виступі Степан Ключурак заявив: «Я певний, що між членами Ради не буде спор, що у всіх нас є тільки одна мета, одна ціль – з'єднання зі своїми кровними братами-українцями, з'єднатися з Україною». Були створені секції (міністерства) та підсекції: військова, дипломатична, внутрішніх справ, господарська, освіти та шкільництва й інші, підтримувалися дипломатичні зв'язки з ЗУНР.

У грудні представники ГНР на Будапештському і Сигітському конгресах, організованих угорським урядом, рішуче виступили проти планів залишити край у складі Угорщини. 22 грудня 1918 р. Ясінь захопив угор-

ський жандармський батальйон (620 осіб). ГРН офіційно саморозпустилася, а її найактивніші члени перейшли в підпілля. ЗУНР, аби не псувати відносити з Угорською Народною Республікою, не могла надати військової допомоги. Тож Степан Ключурак та його одноподумці – брати Дмитро, Іван і Василь Климпуші, Юрій Кабалюк, Дмитро Німчук, Микола Саботюк – мали діяти самостійно. Вони зібрали озброєний загін із 109 осіб (86 гуцулів та 23 старшин і вояків-добровольців Української Галицької армії) і в ніч на 7 січня 1919 р., скориставшись святковим настроєм, після незначної перестрілки взяли в полон понад 500 військових на чолі з полковником і чотирма офіцерами. Захоплено залізничну станцію, пошту, всі урядові установи та обірвано телефонне сполучення з Раховом.

8 січня 1919 р. загальні збори мешканців Ясіні та округи відновили Гуцульську Народну Раду, яка того ж дня провела перше засідання і проголосила незалежну державу – Гуцульську республіку. Обрано тимчасовий парламент (42 делегати) і призначено уряд у складі 30 чоловік. У спеціальному зверненні населення Закарпаття закликала до збройного опору угорському пануванню: «Най живе один великий український народ від Тиси аж по Чорне море і гори Кавказа! Най живе і пишається наша велика одноцільна Українська Республіка!» У наступні дні загони Гуцульської народної оборони (понад 1000 чоловік) за допомогою старшин УГА роззброювали угорські війська і поширили свій вплив майже на всю Гуцульщину – Рахів, Великий Бочків (нині смт. Великий Бичків), Сигіт (нині м. Сігету-Мармаціей, Румунія).

Ведучи постійну боротьбу проти угорських і румунських військ, Гуцульська республіка проіснувала до румунської окупації 11 червня 1919 р. За Сен-Жерменським мирним договором 10 вересня 1919 р. Закарпаття стало автономною частиною Чехословаччини.

21 січня 1919 р. Всенародні збори українців Закарпаття, які відбувалися у Хусті, ухвалили «з'єднання з Соборною Україною». На місцевих зібраннях обрали 420 делегатів, які представляли інтереси понад 420 тис. українців. Головою Зборів став Михайло Брашайко. Він звернувся до поважного товариства із питанням, куди має приєднатися їхня територія – до Угорщини чи Чехословаччини, чи України. «До України!», – вигукнули депутати. «Збори бажать злуку Угорської Руси з Україною, – згадували свідки тих подій слова Голови зборів, – Щоб було усім нам видно, що це воля більшості народу, прошу, щоб ті депутати, які мають іншу волю, голосили до слова». Після виступів Михайло Брашайко засвідчив бажання Зборів з'єднатися з Соборною Україною. Після чого усі заспівали «Вже воскресла Україна, і слава і воля!»

Прагнення українців Закарпаття зафіксували в «Ухвалі Всенародних зборів угорських українців» від 21 січня 1919 р. Після того оголосили про обрання Центральної Народної Ради у складі 100 осіб та делегацію до Києва. Очолив Раду Михайло Брашайко. Рада повинна була «заступати угорських українців усе і всюди, де сього буде потрібно перед усіма народами, і зробити все, що в інтересі українського народу».

Підготувала Олена ГУМЕНЮК

КУЛЬТУРА

Українські карнавали на Маланки, які обов'язково варто відвідати

Маланкувати так, щоб на це з року в рік їхали дивитися тисячі туристів, продовжують у кількох селах України на Тернопільщині та Буковині. І хоча дійства називаються однаково, за своєю атмосферою, ідеєю та драйвом вони кардинально різні.

У Горошовій «Кличко» побив «Януковича»

Пік популярності Маланки у Горошовій Тернопільської області припав на злам тисячоліть. Окрім традиційного водіння Маланки переодягнутими юнаками, в ніч з 13 на 14 січня в селі відбувається парад. Раніше люди збиралися цілими вулицями і заздалегідь готували на свято велетенську фігуру, яка кріпилася на мотоблок, вантажівку, авто чи навіть звичайний віз. На центральному майдані кожна команда презентувала свою фігуру, при цьому лунало багато гумору та політичної сатири.

Одразу після Помаранчевої революції у січні 2005 року на карнавалі в Горошовій відбулося те, що не проти були в реальному житті побачити мільйони українців: на імprovізованому боксерському рингу «Кличко» бив «Януковича», після чого побитого кинули в клітку. Тоді на карнавалі як ніколи було багато політичних персонажів.

З роками політиків замінили міфічні істоти, кіногерої, образи популярних виконавців. Тоді як раніше, за словами старожилів, про подібне ніхто б і подумати не міг, головними учасниками були завжди козаки та герої Вертепу. Зрештою, в радянські часи в Горошовій, та й інших селах, в яких досі культивують карнавали на Маланки, дійства проводили напівпотаємно. Про вихід на центральні вулиці села в образах героїв можна було тільки мріяти.

«Тоді всі боялися голови сільради, щоб не доклав в КДБ. Іноді доводилося тікати від дільничного міліціонера. Одного разу мене директор школи побив за те, що я був Маланкою. Змушений був обіцяти, що більше не будемо водити Маланку, але наступного року знову збиралися з хлопцями і йшли по хатах. Бо це наші традиції, ми не могли від них відступити», — згадує старожил Горошової Тарас Прокопів.

В останні роки карнавал в цьому селі почав занепадати, участь у ньому беруть все менше людей, масштабні паради залишилися лише у спогадах та фотографіях. Водночас зараз, зважаючи на чималий інтерес туристів до подібних дійств, карнавальну традицію вирішили відродити у сусідніх селах — Устя та Синьків.

Вага наряду може сягати 50 кг

Тим часом на Буковині обертів не збавляють, тож маланкування у Вашківцях та Красноільську збирають чимало приїжджих з України та закордону. Особливо цікавим є карнавал у Красноільську, де вирує якась дика неконтрольована енергетика, вражають і масштаби дійства.

Головними персонажами Маланки у Красноільську є ведмідь та циган. Ведмідь є уособленням родючості, здоров'я й царем природи, циган — символ людської сили, яка упокорює силу природи, спрямовуючи її в потрібне русло.

Ведмедями на Маланці одягають лише неодружених юнаків. При цьому вони мають бути досить дужими, адже впродовж двох днів їм доведеться ходити в костюмі, який важить 15-50 кг — залежно від того,

який кут села представляє Ведмідь. Найлегші костюми — очеретяні, у формі кулі або копиці, їх можна зняти. Натомість костюм з крилами, який робиться із плетених канатів сіна, одягають на лежачого, самостійно у ньому піднятися неможливо. Відповідно Ведмедів з крилами обслуговує Циган або служки. Вони годують носія костюму з рук, запихають цигарку йому до рота, виймають, щоб стряхнути попіл, підносять чарку. Бо сам Ведмідь не в силі зробити нічого через костюм, руки в нього підтримують важку конструкцію.

І якщо раніше розмах крил сягав орієнтовно 3 м, то з роками він зростає і зараз може сягати цілих шести.

Маланкування у Красноільську починається ввечері 13 січня. Ватаги маланкарів ходять селом, відвідуючи кожну хату свого кута. Спочатку для господарів танцюють Царі, в яких переважно переодягають менших дітей, Жид (як правило, на голову носить високий циліндр), Дідо з Бабою, в яких наряджають уже одружених парубків, інші персонажі. Фіналом ж стає виступ Ведмедя з Циганом, в двобой яких завжди перемагає Циган. Після цього господар частує усіх гостей і дає певну плату, розмір якої тут же на все подвір'я головно оголошує Комендант, який водить ватагу.

Як пояснюють в селі, маланкарі обходять усі хати, адже їх прихід символізує вигнання злих духів з будинку. Також у Красноільську люди звикли вважати, що якщо рік почався яскраво та весело, то таким він і буде.

Загалом село — чимале, у ньому проживає орієнтовно 9 тис. осіб. Іноді обхід хат може тривати до самого ранку, тож хлопцям потрібно мати добре здоров'я на танці, бушвання, штурханину та алкоголь, якого доведеться спожити за ніч чимало.

Правила безпеки на карнавалі

А вже наступного дня в обід починається парад-карнавал. Ватаги з різних кутів села прямують до центру на майдан, щоб там себе представити і поборотися за звання найкращих. По ходу Ведмеді ревуць, кидаються одне на одного чи на своїх господарів. Іноді Циган може дуже жорстко приструнити свого підопічного, поваливши його на асфальт з допомогою металевих ланцюгів і так тягнучи по дорозі. Також домінування людини над природою уособлює важкезна булава, яку носять окремі Цигани. Підняти її вдається хіба двома руками і то не всім.

Емоції під час парад-вирують такі, що окремі молоді чоловіки, незважаючи на морози, ідуть в колоні, роздягнутими по пояс. Час від часу вони прикладаються до фляги з алкоголем, та навряд чи це є головним джерелом їхньої гарячі.

На Красноільському карнавалі представлене фактично все село, кожна родина делегує бодай одного представника. При цьому жодне маланкування не обходиться без ватаги місцевого умільця Івана Тарновицького, який щороку виготовляє для себе та своєї команди розмаїті маски з пап'ємаше. Одного року чоловік навіть спробував себе в ролі Баби, виготовивши собі відповідну маску. Усі свої вироби чоловік колекціонує, тож згодом може пригадати, як наряджався з товаришами в той чи інший рік. А ось на продаж маски він не робить, хоча, виглядає, серед туристів вони б мали чималу популярність.

Під час парад-вирують учасники систематично скандують різні «кричали». Туристам вони мало зрозумілі, оскільки звучать рідною для жителів села румунською мовою. Хоча село українське, розташоване воно на кордоні з Румунією. І спілкуються тут переважно румунською. Нею звучать навіть офіційні вітання від керівництва села під час урочистостей на майдані. Ламану україно-російську тут використовують хіба для спілкування з журналістами та туристами, яких щороку більше.

Як пояснили учасники дійства, «кричали» Ведмедів та Циганів різняться. Хоча за ритмом вони однакові, і для людей, які не знають румунської, звучать фактично однаково, оскільки рими дуже подібні. Насправді ж Ведмеді кричать наступне:

«Ми не відступимо, ми не здамося, хоча знаємо, що ми трісемо».

Ми трісемо, розколемося, і нічого нам не зроблять!».

Натомість у Циганів зовсім інший віршик:

«Ми цигани із шатра, спіймали одразу чотирьох ведмедів. Ланцюгами пов'язали і у домівці сховали».

Кричалки викрикують дуже емоційно і супроводжують свистом. При цьому Цигани ще можуть гамселити Ведмедів, ті ж кігтями із грубого дроту часом так б'ють по асфальту, що аж сиплять іскри.

Водночас туристам Ведмедів боятися не варто. Хоча від карнавальної колони краще триматися трохи осторонь, щоб якийсь Циган чи інший костюмований герой не задів вас велетенським гострим тесаком, а чи навіть булавою, яка лежить на плечі і при повороті Цигана може когось збоку огріти по голові.

Та найнебезпечніші на дійстві — Лікарі. Вони можуть бризнути самогоном з шприца прями́сінько в очі, часом вихоплюють людей з натовпу (переважно такі жителів власного села), і ведуть на «лікування», за звільнення з якого треба заплатити викуп. Минулого року викуп вимагали і «працівники військкоматів», які робили облави та «ув'язнювали» «ухилянтів» від армії.

Щоб потрапити на карнавали в Горошовій, Усті чи Красноільську, треба проїхати блокпост. Причому по ходу їх може бути декілька. На кожному переодягнуті в міліціонерів, прикордонників, спецназівців чи навіть бійців АТО юнаки вимагатимуть певну суму. Як правило, вона становить 30-60 грн з легкового автомобіля,

з мікроавтобусів чи автобусів, які привозять туристів, уже буде більшою.

Перевіряючи на блокпостах не агресивні, можуть заколядувати, іноді ще пропонують водієві дихнути у трубку, після чого заявляють, що він занадто тверезий для проїзду на карнавал і пропонують випити місцевого самогону.

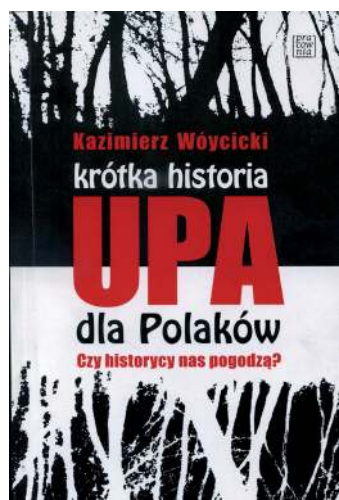
Переодягнених поліцейських згодом можна побачити і на самому карнавалі. Дехто навіть переобладнує своє авто, встановлюючи на ньому яскраві мигалки, сирени та емблеми міліції. В такому вирі розмаїтих героїв, де тісно переплітається міфологія та реальність, минуле та сучасність, свідомість відключається і люди немов поринають в інший, якийсь казковий вимір. Власне, в цьому напевне і криється головна сутність карнавалів. Відбуваються вони вкотре вже 13 та 14 січня. ■

Андрій ВАЦИК
Фото автора статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

KAZIMIERZ WÓJCICKI, «KRÓTKA HISTORIA UPA DLA POLAKÓW. CZY HISTORYCY NAS POGODZĄ?», WARSZAWA, PRACOWNIA WYDAWNICZA ANDRZEJ ZABROWARNY. S. 214.

Нестандартна історія УПА для поляків

Останніми роками у польських містах часто можна побачити антиукраїнські написи. Один із них, про який писали і в «Нашому слові», нагадаємо зараз нашим читачам (на фото).

▲ Село Фредрополь (Підкарпатське воєводство). Знищений кам'яний хрест, травень 2019 року. Фото Павла Лози

На противагу цій агресії неочікуваним став вихід книги Казімежа Вуйціцького «Коротка історія УПА для поляків». Чи історики нас примирять?». Причини написання такої книжки автор пояснював під час зустрічі з читачами у Варшаві. Він зазначає, зокрема, що, попри заяви політичних лідерів Польщі та України про те, що «історію треба залишити історикам», науковцям не вдалося примирити громадян обох країн.

Про події 1943 року на Волині відомо відносно багато, однак їхня інтерпретація, пояснення контексту та причин різняться в залежності від того, з якого боку кордону звучать. Рівень історичних знань серед пересічних поляків та українців — доволі низький, а уявою

людей заволоділи пристрасті та ресентименти (почуття ворожості до того, що суб'єкт вважає причиною своїх невдач — *ред.*).

Казімеж Вуйціцький зробив детальний огляд 20-річного шляху до польсько-українського поєднання. Він цитує вчення Івана Павла II, заяви польських та українських єпископів, пише про відвідини президентами обох країн місць національної пам'яті і вшанування жертв 1940-х років, наводить політичні заяви лідерів, приклад співпраці Світового об'єднання вояків Армії крайової та Об'єднання українців у Польщі.

Читачеві також варто пройти ще раз цей складний шлях — хоча б для того, аби зрозуміти нашу сьогоднішню позицію у процесі примирення поляків та українців.

Казімеж Вуйціцький притримується досить песимістичних поглядів, бо діалог між Києвом та Варшавою наразі зосереджений на тому, чи на Волині у 1940-х роках відбувся геноцид польського народу, чи друга польсько-українська війна. «Здається, що, парадоксально, одні громадяни Польщі вбивали інших громадян цієї ж країни, — пише автор. — Не йдеться про те, щоб поляки та українці любили одне одного. Істотне значення має взаєморозуміння. Аби поважати одне одного, треба мати дещо ширші знання, ніж ті, результатом яких є написи „Jeb...ć UPA” на стінах».

Учасники зустрічі у столичному Українському домі, що пройшла у грудні, мали нагоду переконатися у слушності цього твердження, коли слово взяв літній чоловік та почав кричати про геноцид на Волині і причетність до цього «злочинної» Української повстанської армії. Казімеж Вуйціцький холодно-кровно відповів йому: «Ви не розумієте, про що ми тут говоримо. Найкраще буде, якщо ви залишите цю залу». Чоловік так і зробив.

Цей епізод показує, що, пишучи про історію УПА для поляків, Вуйціцький взявся за дуже складну справу — чи деякі польські громадяни взагалі наважаться взяти книгу до рук? Автор однаково критично ставиться і до історичних, і до політичних подій над Віслою та Дніпром. Знаючи, що матиме опонентів в обох країнах, він сам називає себе «ляхобандерівцем», тобто своєрідним «українським поляком» чи то «польським українцем». Хоча заголовок видання вказує на УПА як на головну тему книги, в окремих фрагментах Казімеж Вуйціцький посиляється і на Галицьку Русь короля Данила, і на польсько-литовську державу — зокрема, пояснюючи виникнення у Польщі «міфу східних кресів», тобто «втрачених земель на сході».

Я зібрав кілька головних тез із цієї книжки.

Українська повстанська армія

Оскільки бойові дії проти радянської влади продовжувалися аж до по-

чатку 1950-х років, а партизани зазнавали жорстоких репресій, УПА можна порівняти із польськими «проклятими солдатами» (пол. «żołnierze wyklęci»). Переслідування, депортації населення, особливо в Галичині та на Волині, стали джерелом легенд про героїчну боротьбу за Україну. Попри це, Казімеж Вуйціцький однозначно заявляє — вояки УПА мали на руках польську кров.

Тепер — час на вибачення.

Доки Верховна Рада не визнала УПА воюючою стороною, заява «пробачаємо та просимо пробачення» була для України неможливою, оскільки підтримувала би пропаганду Москви про «гітлерівських прихвостнів» (окрему увагу автор присвячує діям Кремля на Волині під час II Світової війни, а також зараз, у добу «гібридної війни»).

Україна, однак, досі не зробила цього жесту.

Степан Бандера

Під час зустрічі з читачами Казімеж Вуйціцький зазначив, що усе своє зріле життя Бандера провів у тюрмах та концтаборі.

Політичний терор Організації українських націоналістів у довоєнній Польщі не призвів до припинення асиміляційної політики, не зупинив пацифікації (урядової політики, спрямованої на утихомирення, замирення («пацифізм», запроваджений насильницькими методами національних меншин — *ред.*) та руйнування українських церков, а самого Бандеру засудили до смертної кари.

Під час II Світової війни політичний альянс із III Райхом виявився повністю невдалим, проголошений у Львові у 1941 році Акт відновлення української державності спричинив німецькі репресії.

А найважливіше — боротьба УПА «проти всіх» за вільну Україну, зазнала невдачі; Західна Україна стікала кров'ю мирного населення.

«Креси»

Витоки Волинської трагедії 1943 року Казімеж Вуйціцький вбачає в історичних, соціальних та політичних умовах щелитовсько-польської держави; він нагадує також про українське розчарування від результатів I Світової війни. Інший суттєвий чинник — Волинь була вкрай бідним польським регіоном, а українське населення становило там більшість.

Книжка читається із зацікавленням (зокрема, аналіз подій та висновки автора) і розумінням, адже факти з історії України та Польщі відомі читачам «Нашого слова». Після 3-годинної зустрічі Казімеж Вуйціцький підписав нам свою роботу: «Для редактора українського „Нашого слова” з проханням про прочитання». Завершивши знайомство з книгою, я з таким же українським звертаюся до інших читачів — українських і польських. ■

Орест ЛОПАТА

† Анна Ценайка (Кренца)

(У першу річницю смерті)

З великим сумом ми прийняли вістку, що 17 січня 2019 року покинула земний світ наша шкільна подруга, про яку маємо багаті і теплі спогади. Ми ж, бартошицька братія, спільно розділяли журбу і радість, досконало розуміли себе, бо були дітьми виселених батьків.

Народилася 29 травня 1942 року в Чистогорбі Сяніцького повіту. У 1947-му разом з батьками та братом під час операції «Вісла» була переселена до Юрек, що в колишньому повіті Моронг. Початкову школу в Юрках закінчила в 1957 і в цьому самому році розпочала навчання в Педагогічному ліцеї № 2 в Бартошицях.

Для Анни це був дуже важливий період у її житті. За роки навчання вона знайшла чимало друзів, знайомилася й вивчала культуру та історію українського народу, вдосконалювала знання української мови. Після отримання атестата зрілості почала працювати в 1962 році в початковій школі в Болітах. Там протягом шести років провадила курси навчання української мови.

У 1968-му Анна вийшла заміж і виїхала з чоловіком до Радова, повіт Лобез і ще впродовж шести років працювала в початковій школі в Стшемелях. Народила троє дітей — двох синів і доньку.

Після смерті чоловіка в 1974-му повернулася до Юрек, до батьків і працювала там у місцевій школі. В основному працювала в I—III класах, а в старших класах викладала також математику й музику. У всіх школах, де працювала, організовувала й провадила хор, а в школі в Болітах керувала ансамблем мандоліністів.

У 1997-му вийшла на пенсію. Спливло вже чимало років, але Анна Кренца дуже часто поверталася думками до молодих років, до щасливих і пам'ятних моментів, проведених у рідному бартошицькому ліцеї.

Схиляємо голову перед Тобою і пам'яттю про Тебе, наша незабутня Анно.

Випускники
Педагогічного ліцею № 2
у Бартошицях (річник 1962)

Вийшла нова книжка

«Українсько-польська біблія для дітей».

Видавництво VOKATIO.

Ілюстрації: Барбара Літвінець, текст: VOKATIO.

Формат: 165*245 мм, обкладинка тверда, лакована, 416 сторінок.

Ціна 59 злотих.

З Новим роком та Різдвом Христовим!

Нехай веселі дзвіночки наповнять серце радістю, нехай яскраві вогники подарують добру надію! Бажаємо з новими силами та щасливими відчуттями досягати нових успіхів та здійснювати свої мрії у новому році. Нехай щастить кожного дня, нехай вдача буде поруч увесь рік! Миру та злагоди! Христос Раждається!

Стипендіальний фонд ім. Ярослави Поповської в Перемишлі

В кінці грудня з'явився річник Об'єднання українців у Польщі

«Український альманах»

Видання наповнене цікавими матеріалами про недалеке минуле, сучасність, а навіть представлене статтями, в яких можемо знайти короткотермінове прогнозування поточних процесів.

Статті на історичну тематику багаті на архівні матеріали з архіву совєцьких спецслужб. Читач матиме змогу побачити архівні матеріали, прочитати окремі документи совєцьких органів безпеки.

Про історію української громади на Підляшші у своїй статті пише білостоцький журналіст Славомір Савчук.

Тематика польсько-українських відносин представлена кількома статтями. Автори висвітлюють різні аспекти і бачення двосторонніх відносин.

Факт повернення в Україну 35-ти політичних в'язнів Кремля — одна з ключових подій у минаючому 2019 році. Журналіст Олександр Сушенко наголошує, що мали б робити громадські активісти для того, щоб допомогти себе захистити тим українцям, які і далі перебувають у російському полоні.

Оскільки в польських медіа про Україну говориться менше, то для читачів «Українського альманаху» буде цікаво прочитати про одну з технологій, яка супроводжувала передвиборчу кампанію. У статті професорки соціології Наталії Рябінської, на основі дослідження змісту популярного українського комедійного шоу «Вечірній квартал», ідеться про політичні жарти «Кварталу». Авторка пише про те, з чого і кого в українській політиці сміялись/висміювали кварталівці та чому політичний гумор у їхньому виконанні є важливим для розуміння «феномену Зеленського» на виборах навесні 2019 року.

В «Альманасі» представлено нові видання як в Україні, так і в Польщі, на тему історії Польщі, української меншини та минулим і сучасним у польсько-українських відносинах. Останнім матеріалом «Альманаху» є опис акцій допомоги української громади Україні. Війна Росії проти України триває, різні акції української громади з Польщі допомагають Україні відстоювати та боронити свою незалежність і це дуже важлива допомога для України.

Ціна 1 примірника **30,00 зл.** (висилка поштою — 8,00 злотих).

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»: **TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa**

email: **tyrsa@hot.pl** тел. **+48 [22] 679 95 47**

або вплачуючи рівновартість кількості замовлених примірників на банківський рахунок:

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом, з позначенням, скільки примірників замовляється.

Передплата «Нашого слова» на 2020 рік

Шановні Читачі,
повідомляємо, що від 1 січня
2020 року ціна газети буде

4 злотих
з огляду на збільшення податку
VAT з 5% до 8 %
та підвищення коштів
друку видання.

Об'єднання українців у Польщі

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	4,00 зл. + поштові оплати	85,00 зл.	170,00 зл.	340,00 зл.
3 примірники і більше	4,00 зл. без поштових оплат	52,00 зл.	104,00 зл.	208,00 зл.
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	4,00 зл. + поштові оплати	95,00 зл.	190,00 зл.	380,00 зл.
10 примірників і більше	4,00 зл. без поштових оплат	52,00 зл.	104,00 зл.	208,00 зл.

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл.	580,00 зл.
64,00 фунти 73,00 євро	128,00 фунтів 145,00 євро
АВІАПОШТА	
340,00 зл.	680,00 зл.
75,00 фунти 85,00 євро	150,00 фунтів 170,00 євро

КАНАДА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл.	580,00 зл.
113,00 дол. КАНАД.	225,00 дол. КАНАД.
АВІАПОШТА	
340,00 зл.	680,00 зл.
128,00 дол. КАНАД.	255,00 дол. КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл.	580,00 зл.
83,00 дол. США	165,00 дол. США
АВІАПОШТА	
340,00 зл.	680,00 зл.
98,00 дол. США	195,00 дол. США

Управа Кошалінського відділу
Об'єднання українців у Польщі
Дирекція Загальноосвітнього ліцею
з українською мовою навчання
у Білому Борі ім. Тараса Шевченка
Фонд ДЕКА, який керує Початковою школою
ім. Тараса Шевченка у Білому Борі
запрошують на
серію виступів колядників, вертепів.

Діти з Початкової школи у Білому Борі виступлять:

- **Кошалін** — 26 січня 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁵
- **Колобжег** — 2 лютого 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁵
- **Тшеб'ятів** — 9 лютого 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁰, обід о 12⁰⁰

Молодь з Загальноосвітнього ліцею ім. Тараса Шевченка у Білому Борі виступатиме:

- **Гданськ** — 26 січня 2020 року
Служба Божа о 10⁰⁰, вертеп близько 11¹⁵
- **Щецин** — 2 лютого 2020 року
Служба Божа об 11⁰⁰, виступи о 12¹⁵
- **Старгарт** — 9 лютого 2020 року
Служба Божа о 10⁰⁰, вертеп близько 11¹⁵
- **Іньсько** — 9 лютого 2020 року
Служба Божа о 13⁰⁰, виступи колядників близько 14¹⁵

ЗАБАВА у Валчі

Греко-католицька парафія у Валчі ласкаво просить на українське гуляння, яке відбудеться **8 лютого 2020 р. (субота)** в приміщеннях гарнізонного клубу (ul. Mazowiecka 2). Початок о **20⁰⁰**. Гратиме ансамбль «Коханий спів» з Колобжега. Ціна квитків з почастунком: 120 PLN від особи. Резервація до 2 лютого. Контактний телефон: 608 265 496, 661 413 707. Кількість місць обмежена.

Наше Слово

Adres: Redakcja „Nasze Slovo”, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Igor Szczerba, Anastazja Krawczuk.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyrska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, Ludmyla Goncharuk, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostawycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielski Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmyła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielski Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwanuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie

www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl

lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

